

บทที่ 1

ประวัติและลักษณะของลิขสิทธิ์

1. ประวัติของกฎหมายลิขสิทธิ์

1.1 ในต่างประเทศ

1.1.1 สมัยโบราณ เริ่มตั้งแต่อารยธรรมตะวันตกในกรีกและในโรม การประพันธ์หนังสือ ผู้ประพันธ์มิได้ถือว่าเป็นงานอาชีพ นักประพันธ์ของกรีก ถือว่าคนเป็นครู เช่น พลาโต (Plato) และโสเครตีส (Socrates) หรือถือว่าเป็นนักปรัชญา เช่น ยูคลิด (Euclid) นักประพันธ์โรมันมักจะเป็นนักการเมือง คว้ย เช่น ซีซาร์ (Caesar) หรือทนายความ เช่น ซิเซโร (Cicero) หรือเป็นข้าราชการ เช่น คาทลลุส (Catullus) แม้บางครั้งพวกเขาเหล่านั้น จะถือว่าตนเองเป็นนักประพันธ์ก็ตามแต่หลายคนเขียนหนังสือเพื่อต้องการได้ชื่อเสียงและการยอมรับนับถือยิ่งกว่าเพื่อให้ได้เงินมายังชีพ ในสมัยนั้นการลอกเลียนงานประพันธ์ได้รับ การตำหนิมาก Martial โค้ด่าหมิ่นน้กลอกเลียนว่าเป็นโจร คำว่าการลอกเลียน (plagiarium) เป็นคำที่เอามาจากกฎหมาย Fabia เป็นกฎหมายซึ่ง ในสมัยปัจจุบันคงได้แก่ จับตัวเพื่อเรียกค่าไถ่ ในสมัยนั้นใช้กับการขโมยทาสหรือเด็ก Martial เปรียบงานของเขาเสมือนเด็ก ในมหากาพย์เรื่องหนึ่งเขาเรียกผู้ขโมย บทกลอนของเขาว่า plagirius หรือนักจับตัวเพื่อเรียกค่าไถ่

ในด้านลิขสิทธิ์ในการเขียนนั้น แม้ว่าสิทธิในทางจิตใจหรือธรรมสิทธิ (moral right) ของนักเขียนจะไค้มีการเน้นกันอย่างจริงจัง แต่สิทธิในทาง เศรษฐกิจยังไม่ได้รับการพัฒนาการอย่างเพียงพอกฎหมายในสมัย Republic ก็ไค้ ประมวลกฎหมายของจักรพรรดิจัสติเนียนก็ไค้ ไม่ไค้กล่าวถึงสิทธิเช่นนี้เลย¹

¹ Stephen M Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights, (London : Butterworths, 1983) pp. 13 - 14.

1.1.2 สมัยกลาง ความคิดในเรื่องลิขสิทธิ์ยังไม่ปรากฏออกมา งานเขียนในสมัยนั้นหลายชิ้น พระเป็นผู้เขียนร่วมกันยากที่จะแยกว่าส่วนใดเป็นของใคร เป็นงานเขียนเกี่ยวกับทางศาสนา พวกพระโคธือสค์ยว่าจะอยู่อย่างยากจนถึงไม่ค่อยสนใจเรื่องเงินค่าตอบแทนเท่าใด มีงานเขียนหลายชิ้นที่เป็นเรื่องกึ่งการเมือง ผู้เขียนก็มีจุดมุ่งหวังจะเผยแพร่ให้มากที่สุดจึงเห็นได้ว่าความต้องการเผยแพร่งานนั้นมี ความสำคัญยิ่งกว่าผลในทางพาณิชย์¹

ในค่านสิทธิในทางจิตใจหรือธรรมสิทธิ (moral right) ของนักเขียน นั้นเป็นที่ยอมรับกันทั่วอย่างครั้งหนึ่งนักบุญโคลอมบา (Columba) โคไปเยี่ยมสำนัก ของอัครบิดรของเขาคือ เจ้าอาวาสฟินเนียน (Abbot Finnian) และได้ลอกบท สวดอธิษฐานของเจ้าสำนักไปด้วย ฟินเนียนเคียดแค้นมากและขอให้นักบุญโคลอมบาว่า สำเนาบทสวดซึ่งลอกไปนั้นมาคืน นักบุญโคลอมบาปฏิเสธที่จะคืนให้ จึงเป็นเรื่องพิพาท ขึ้นไปสู่การพิจารณาของกษัตริย์ Dermott ฟินเนียนให้การว่าหนังสือเล่มนี้เป็นผลงาน ของเขาเป็นส่วนใหญ่และนักบุญโคลอมบาได้ลอกเอาไปโดยมิได้รับอนุญาต นักบุญโคลอมบา แยกต่างว่าเขาประสงค์จะนำเอาไปเผยแพร่เพื่อเป็นการประกาศความเชื่อถือในพระเจ้า กษัตริย์ Dermott ทรงตัดสินให้เป็นคุณแก่ผู้เขียน คือฟินเนียนโดยเปรียบเทียบว่า "ลูกวัวตกได้แก่แม่วัว สำเนาหนังสือก็ตกได้แก่หนังสือ" ("To every cow her calf, and consequently to every book its copy")²

1.1.3 สมัยจากการประดิษฐ์แทนพิมพ์จนถึงอนุสัญญาสิทธิบัตรนานาชาติ
ในสมัยนี้สถานการณ์เริ่มเปลี่ยนไปมากเมื่อมีการประดิษฐ์แทนพิมพ์ขึ้นซึ่งเป็นการใช้เครื่องจักรกลในการทำซ้ำซึ่งหนังสือแทนที่จะลอกด้วยมือตั้งแต่ก่อนโดยเริ่มในประเทศเยอรมัน จากการประดิษฐ์ของโยฮันเนส กูเตนเบิร์ก (Johannes Gutenberg) แห่ง

¹ Ibid, p. 14.

² Edward W. Ploman and L. Clark Hamilton, Copyright Intellectual Property in the information age, (London : Routledge & Kegan Paul. 1980), p. 8.

ไมนซ์ (Mainz) ซึ่งเป็นเมืองที่มีการพิมพ์หนังสือโดยใช้เครื่องจักรกลเป็นเล่มแรก คือ คัมภีร์ 42 บรรทัด (กล่าวคือแต่ละหน้ามี 42 บรรทัด) ผลจากการประดิษฐ์แท่นพิมพ์โดยใช้เครื่องจักรกลนั้นทำให้ความเร็วในการทำเพิ่มมากขึ้นเป็นร้อยเท่าจำนวนคนที่อ่านหนังสือก็เพิ่มมากขึ้น เกิดมีการค้าชนิดใหม่ที่เริ่มขึ้นในสมัยนี้ คือ ผู้พิมพ์และผู้ขายหนังสือที่เรียกว่า "Stationer"

ในประเทศอังกฤษนั้น ในปี ค.ศ. 1476 William Caxton ได้นำระบบการพิมพ์หนังสือเข้ามาในประเทศอังกฤษ เป็นผลให้เกิดทรัพย์สินแบบใหม่ชนิดหนึ่งขึ้นในเวลาต่อมารู้จักกันในนามของลิขสิทธิ์¹ ในปี ค.ศ. 1556 Queen Mary I แห่งอังกฤษ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ The Stationer's Company รวบรวมสมาชิกที่มีกิจการในค้าหนังสือจัดตั้งเป็นบริษัทขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์อันสำคัญในการอนุญาตก็คือเพื่อระงับยับยั้งความคิดปฏิรูปศาสนาในประเทศอังกฤษรวมทั้งการตรวจสอบและควบคุมการพิมพ์หนังสือ ซึ่งการพิมพ์หนังสือสำหรับขายจะต้องนำมาจดทะเบียนต่อบริษัทหรือคอสมาชิกของบริษัท อันก่อให้เกิดผลประโยชน์ในการทำสำเนาของผู้โฆษณาโดยเฉพาะและได้รับการรับรองโดยกฤษฎีกาของศาล Star Chamber ต่อมาได้มีการตรา Licensing Act ปี ค.ศ. 1643 แต่ก็ยังมีข้อบกพร่องบางประการและเลิกใช้ไปที่สุดในปี ค.ศ. 1694 ในระหว่างนี้ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการพิมพ์หนังสือเกิดขึ้นอย่างมากมาย จึงมีการคัดลอกการทำซ้ำซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรง ผู้พิมพ์และผู้สร้างสรรค์จึงร่วมมือกันผลักดันให้มีการคุ้มครองลิขสิทธิ์ขึ้นและในที่สุดในปี ค.ศ. 1710 ก็ได้มีการตรา The Statute of Anne 1710 ซึ่งถือกันว่าเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแรกเท่าที่ใดค้นพบที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สร้างสรรค์และผู้พิมพ์โฆษณา²

¹ Lyman Ray Patterson, Copyright in Historical Perspective, Nashville : Vanderbilt University Press, 1968), P. 20

² กรมศิลปากร, รวมเอกสารชุดกฎหมายลิขสิทธิ์, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2527), หน้า 8 - 9.

ตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้กำหนดเป็นหลักการไว้ว่า ผู้เขียนหนังสือที่ใดจำกัดสิทธิ์
 เผยแพร่แล้วย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการจำกัดสิทธิ์หนังสือนั้นอีกเป็นเวลา 21 ปี และผู้เขียน
 หนังสือซึ่งยังไม่ได้จำกัดสิทธิ์ก็มีสิทธิทำนองเดียวกันเป็นเวลา 14 ปี ทั้งนี้นับตั้งแต่วันที่
 10 เดือนเมษายน ค.ศ. 1710 เป็นต้นไป กฎหมายฉบับนี้นอกจากจะใช้กับประเทศ
 อังกฤษแล้ว ยังนำไปใช้ในอาณานิคมต่าง ๆ ของอังกฤษรวมทั้งสหรัฐอเมริกาด้วย
 และหลังจากที่สหรัฐอเมริกาประกาศอิสรภาพแล้วก็ได้ออกรัฐธรรมนูญลิขสิทธิ์ในปี ค.ศ.
 1790 โดยให้นำหลักการมาจาก Statute of Anne 1710 นี้¹ โดยใน
 ชั้นต้นบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมุ่งคุ้มครองต่อผลงานที่ยังมิได้
 โฆษณาและโฆษณาแล้ว โดยไม่คำนึงว่าผู้สร้างสรรค์จะมีเชื้อชาติใด สร้างสรรค์งาน
 ณ ที่ใดต่อมาเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม ค.ศ. 1783 รัฐสภาอเมริกันมีมติว่าทางสัมพันธรัฐ
 (Confederation) ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้จึงให้เป็นหน้าที่ของรัฐต่าง ๆ ออกกฎหมาย
 ของรัฐนั่นเองและจากปี ค.ศ. 1783 มีรัฐต่าง ๆ ที่เริ่มแรกตั้งสัมพันธรัฐ 13 รัฐ
 ยกเว้น รัฐเดลาแวร์ ได้ยอมรับ The Statute of Anne 1710 เป็นแบบอย่างในการ
 ออกกฎหมายเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ ต่อมาในปี ค.ศ. 1790 สหรัฐอเมริกาจึงประกาศใช้
 กฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ทั่วทุกรัฐโดยมีอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ 14 ปี หลังหมดอายุ
 แล้ว ซอยอีกเวลาคุ้มครองออกไปได้อีก 14 ปี²

ในประเทศฝรั่งเศสมีลักษณะเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ในยุโรป กล่าวคือ
 การโฆษณาหนังสืออยู่ในมือของผู้พิมพ์และผู้ขายหนังสือและด้วยเหตุดังกล่าวผู้ประพันธ์จึง
 ไม่ต้องโฆษณางานของตนเองในต้นศตวรรษที่ 15 จำนวนแทนพิมพ์มีไม่มาก ดังนั้นอาชีพใหม่
 แห่งการขายหนังสือและพิมพ์หนังสือจึงไม่มีการแข่งขันมากนัก แต่ต่อมาเมื่อเริ่มศตวรรษที่

¹ สัมพันธ์ หุนพยนต์, "กฎหมายลิขสิทธิ์กับธุรกิจวีซีโอ," วารสารกฎหมาย,
 9 (มิถุนายน 2527) : 192.

² สุรัตน์ บุนนันท, "ลิขสิทธิ์," วารสารมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 3 (เมษายน 2515) : 9 - 10.

16 จำนวนผู้โฆษณาเพิ่มขึ้น การแข่งขันก็มากขึ้นและโดยมากก็เป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมในรูปของการปลอมในปลายศตวรรษที่ 16 การที่ราคาค้นทุนของวัสดุแพงและราคาหนังสือค่อนข้างถูกทำให้การพิมพ์เป็นการลงทุนระยะยาว การที่มีการแข่งขันเพิ่มขึ้นมากและมีการลักลอบเลียนแบบเป็นจำนวนมากทำให้การโฆษณาหนังสือเป็นงานที่เสี่ยงมาก ผู้พิมพ์โฆษณาจึงหันเข้าหาความคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่แต่อย่างไรก็ตามแผนที่จะหันเข้ามาหาโดยขอให้หลักเกณฑ์ทั่วไป พวกเขากลับขอให้ประกันเป็นส่วนตัว ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับความคิดในสมัยนั้นคือ สิทธิของเอกชนทุกประการนี้ถือว่ามาจากเอกลักษณ์ของกษัตริย์ ดังนั้นเอกลักษณ์จึงครอบคลุมงานชิ้นหนึ่งและเพื่อประโยชน์ของผู้โฆษณาจึงห้ามคนอื่น ๆ ไม่ให้พิมพ์หรือลอกหนังสือนั้น การประกันเป็นส่วนตัวจึงเป็น "สถาบัน" (institution) ในการคุ้มครองอุตสาหกรรมมีขึ้นเพื่อมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือผู้ขายหนังสือสำหรับต้นทุนโดยทั่วไปของการพิมพ์และความเสี่ยงภัยในทางพาณิชย์ของกิจการ ผู้ละเมิดต้องถูกปรับ ผู้พิมพ์ก็ได้ตั้งสมาคมการค้าซึ่งต่างต้องเป็นสมาชิกเพื่อมีสิทธิพิมพ์และโฆษณาหนังสือ

ต่อมาเจ้าหน้าที่ได้ใช้ระบบกสิสิทธิ์ซึ่งมีการตรวจคัด (Censership) ทั้งหมด กฎหมายปี ค.ศ. 1537 ได้ก่อตั้งกองทุนด้วยการบังคับและบรรณาธิของปี ค.ศ. 1547 ได้ห้ามการพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับคัมภีร์จนกว่าจะได้รับการตรวจจากเทศาภิบาลแห่งปารีส กฎหมายปี ค.ศ. 1566 ห้ามการพิมพ์สิ่งใด ๆ ที่มีตราของผู้สำเร็จราชการ ในข้อนี้ไม่มีค่าปรับโทษสถานเดียวคือ ตาย หรือไม่เช่นนั้นคือกักขัง

ในตอนต้นศตวรรษที่ 18 ได้มีการขัดแย้งระหว่างร้านขายหนังสือในปารีส กับร้านขายหนังสือในชนบท ร้านในปารีสได้รับกสิสิทธิ์เกือบทั้งหมดแต่ผู้โฆษณาในชนบทได้กสิสิทธิ์แต่ในส่วนน้อย เมื่อจำต้องมีการต่ออายุอายุกสิสิทธิ์ของผู้โฆษณาในปารีส สำนักพิมพ์ในชนบทก็คัดค้าน พวกเขาอ้างว่าการพิมพ์โฆษณางานสำคัญ ๆ ในวงกว้างและการขยายการเรียนรู้จะเป็นประโยชน์แก่มหาชน พวกเขาอ้างสิ่งที่เราเรียกกันว่า สาธารณสมบัติของแผ่นดินในสมัยนี้ พวกเขาอ้างว่าการต่ออายุกสิสิทธิ์จะทำให้ผู้ประพันธ์เป็นที่รู้จักหมายของพวกเขา คือ หลุยส์ เคริเอร์ต์ (Louis d'Hericort) อ้างว่างานนั้นเป็น

ผลการสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์จึง เป็นของผู้สร้างสรรค์และเขาโอนกรรมสิทธิ์ในงาน ให้แก่ผู้โฆษณา ผู้ยอมเสี่ยงภัยที่จะโฆษณาผลลัพธ์ประการหนึ่งของทฤษฎีนั้นก็คือ ผู้พิมพ์ ได้ไปซึ่งสิทธิในงานของผู้ประพันธ์ไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นพวกเขาจึงเห็นว่า การต่ออายุอภิสิทธิ์เป็นแต่การยอมรับสภาวะของกิจการอันนี้ในปี ค.ศ. 1767 เลอ เบรอตง (Le Breton) ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ปารีสได้รับการสนับสนุนจากผู้ประพันธ์ผู้มีชื่อคนหนึ่ง ในสมัยนั้น คือ ดิเดโรต์ (Diderot) ซึ่งแม้จะเห็นด้วยแต่ก็ยืนยันว่าสิทธินี้เป็นของผู้ประพันธ์เกือบจะถึงสมัยปฏิวัติในปี ค.ศ. 1777 พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ได้ออกกฎหมาย เกี่ยวกับการค้าหนังสือออกมา 6 ฉบับ หนึ่งในจำนวนนั้น คือ Arret sur les privileges ซึ่งกล่าวถึงอภิสิทธิ์ 2 ประการ ประการแรก เป็นของผู้โฆษณาซึ่งได้ ไปเพื่อประโยชน์ของมหาชน คือมีอำนาจผูกขาดชั่วคราวเวลาจำกัดซึ่งการลงทุนของเขา อภิสิทธิ์อีกประการหนึ่ง เป็นของผู้ประพันธ์ซึ่งได้ไปเพราะการสร้างสรรค์งานของเขาเป็นสิทธิ แต่ผู้เดียวที่มีอยู่ตลอดไป

การปฏิวัติฝรั่งเศสได้ยกเลิกอภิสิทธิ์ทั้งปวงลงในปี ค.ศ. 1789 และสิทธิของผู้โฆษณาก็เช่นกัน อภิสิทธิ์เหล่านั้นมีกฎหมาย 2 ฉบับของสภาเข้าแทนที่กฎหมายลงวันที่ 13 - 19 มกราคม ค.ศ. 1791 เป็นเรื่องเกี่ยวกับเสรีภาพค่านานากรรม กฎหมาย ดังกล่าวก่อกองสิทธิในการนำออกแสดงของผู้สร้างสรรค์

ส่วนกฎหมายลงวันที่ 19 - 24 กรกฎาคม ค.ศ. 1793 ได้ก่อกองสิทธิในการ ทำซ้ำแต่ผู้เดียวของผู้สร้างสรรค์ กฎหมายทั้ง 2 ฉบับสอดคล้องกับปรัชญาในการปฏิวัติ กล่าวคือได้อาศัยสิทธิส่วนบุคคลของผู้สร้างสรรค์เป็นฐานที่ตั้งและผู้สร้างสรรค์ก็เป็นเจ้าของ งานของเขาในรายงานของ เลอ ชาเปรีเยร์ (Le Chapelier) ที่มีต่อรัฐสภาที่ว่า เป็นทรัพย์สินที่ศักดิ์สิทธิ์และมีลักษณะส่วนบุคคลยิ่งกว่าทรัพย์สินใด ๆ

กฎหมายทั้งสองฉบับนี้ ให้ผู้สร้างสรรค์มีสิทธิในงานของตนที่สำคัญ 2 ประการ คือ สิทธิในการทำซ้ำที่สำคัญ และสิทธิในการนำออกแสดงในที่สาธารณะ ทั้งยังได้ก่อให้เกิดข้อก้ำกั้น เกี่ยวกับค่าเสียหายในกรณีที่มีการละเมิด นอกเหนือจากการแก้ไขในปี ค.ศ. 1910 ด้วย

นอกจากนี้กฎหมายทั้งสองฉบับก็วางหลักเกณฑ์ใหม่ 2 ประการ

1. ลิขสิทธิ์อยู่ในมือของผู้ประพันธ์อย่างมั่นคงและเป็นสิทธิส่วนบุคคล
2. เป็นสิทธิในงานไม่ว่าจะเป็นงานชนิดใดก็ตาม

หลักเกณฑ์เหล่านี้ทำให้ศาลสามารถพัฒนาทฤษฎีและทางปฏิบัติของสิทธิของผู้สร้างสรรค์ โดยปราศจากการออกกฎหมายอื่นเป็นเวลาหนึ่งศตวรรษครึ่ง จนกระทั่งมีการออกกฎหมายลิขสิทธิ์ปัจจุบันฉบับปี ค.ศ. 1957¹

โดยสรุปในประเทศฝรั่งเศสการให้ความคุ้มครองแก่ผู้สร้างสรรค์ในงานศิลปวรรณคดีและวิชาการ ในความหมายปัจจุบันได้รับการรับรองในช่วงศตวรรษที่ 18 ในช่วงแรก ๆ หลังการปฏิวัติและต่อมาในปี 1817 มีการรับรองลิขสิทธิ์ในเนเธอร์แลนด์ และในปี ค.ศ. 1870 จึงมีการรับรองลิขสิทธิ์ในเยอรมัน

มักจะกล่าวกันว่านับแต่วันต้น ๆ ของการที่แทนพิมพ์ไต่ปฏิวัติการพิมพ์และการเผยแพร่ซึ่งงานเขียนทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นข่าวหรือจุลสารในทางการเมืองหรือศาสนาจนถึงวรรณคดีและศิลปะอุดมการณ์และพัฒนาการของลิขสิทธิ์และทัศนะของรัฐบาลที่มีต่อบัญญัติลิขสิทธิ์ก็เริ่มจะสื่อการแบ่งแยกทางความคิดเห็น การแบ่งแยกเช่นว่านี้มีอยู่ระหว่าง "สิทธิในการทำเนา" ซึ่งเริ่มต้นในอังกฤษ โดยอาศัย Statue of Anne 1710 และได้แผ่ไปทั่วโลกในประเทศที่พูดภาษาอังกฤษ และ "สิทธิของผู้สร้างสรรค์" ซึ่งเป็นสิ่งที่ฝรั่งเศสสร้างขึ้น และได้แผ่ไปทั่วโลกในประเทศที่พูดภาษาลาตินและประเทศส่วนใหญ่ในยุโรปพัฒนาการของแนวความคิดกฎหมายทั้งสองนี้มีมาทั่วยุโรปตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 15 - 18 และเริ่มแยกเป็น

¹ Stephen M. Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights. pp. 18 - 19.

2 สาย เมื่อถึงสมัยปฏิวัติฝรั่งเศส โดยมีการออกกฎหมายลิขสิทธิ์ของฝรั่งเศส (กฎหมายปี 1791 และ 1793) แนวความคิดทั้งสองนี้เริ่มจะเข้าใกล้กันยิ่งขึ้นในสมัยอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน ซึ่งเป็นอนุสัญญาฉบับแรกที่ว่าด้วยลิขสิทธิ์ ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยไม่ถึงร้อยปีต่อมาและคงจะเข้าใกล้กันมากขึ้น เพราะอนุสัญญานี้เป็นเหตุและทำให้เกิดการแบ่งแยกความคิด 2 สายนี้ออกจากกันทุกวันนี้ คือ สมมุติฐานคงไถ่กล่าวมาแล้วนี้เอง¹

1.1.4 จากสมัยอนุสัญญากรุงเบอร์ลินจนถึงปัจจุบัน ในคริสต์ศตวรรษที่ 18

ต่อเนื่องถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นสมัยของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ความเจริญก้าวหน้าทางศิลปกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ มีขึ้นอย่างรวดเร็ว ประเทศต่าง ๆ ได้ค้นคว้ากฎหมายลิขสิทธิ์ขึ้นโดยให้เหตุผลประโยชน์แก่ผู้สร้างสรรค์ที่จะได้ความคุ้มครองในเวลาอันจำกัด แต่ยังมีได้คุ้มครองงานสร้างสรรค์ของต่างประเทศจนถึงปี ค.ศ. 1852 ประเทศฝรั่งเศสได้ขยายความคุ้มครองงานสร้างสรรค์โดยไม่คำนึงถึงแหล่งกำเนิดของงานซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ

อันเนื่องจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมดังกล่าวการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศเป็นไปได้โดยสะดวกขึ้นกว่าเดิม ลิขสิทธิ์ของต่างประเทศได้รับการยอมรับและคุ้มครองมากขึ้น เป็นลำดับโดยการแลกเปลี่ยนความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตอบแทนในรูปของสนธิสัญญาทวิภาคีซึ่งอาศัยหลัก National Treatment กล่าวคือ การให้ความคุ้มครองแก่งานของประเทศภาคีเท่าที่คนสัญชาติของตนได้รับความคุ้มครองในประเทศของตน โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศยุโรปได้มีการทำสนธิสัญญากัน เช่น ระหว่างปรัสเซียกับรัฐต่าง ๆ ของเยอรมัน 32 ฉบับ ออสเตรียกับอิตาลี อิตาลีกับฝรั่งเศส ฝรั่งเศสกับอังกฤษ เป็นต้น

¹ Ibid, p. 16.

การคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศในรูปของสนธิสัญญาทวิภาคีนี้ ยังไม่เป็นที่พอใจแก่บรรดาประเทศต่าง ๆ เพราะการกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองแต่ละประเทศแตกต่างกันและบางครั้งหลักเกณฑ์ในสนธิสัญญาแต่ละฉบับก็แตกต่างกันด้วย ดังนั้นจึงมีแนวความคิดที่จะจัดระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศให้เป็นแนวเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน โดยในปี ค.ศ. 1858 องค์การวรรณกรรม (Literary Congress) ได้จัดให้มีการประชุมบรรดานักเขียน, นักการศึกษา, นักวิทยาศาสตร์และผู้ที่มาจาก 14 ประเทศ เพื่อพิจารณาปัญหากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาสากล ณ ประเทศเบลเยียม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้สร้างสรรค์ทั้งในประเทศและต่างประเทศให้สมบูรณ์เต็มที่ ในปี ค.ศ. 1878 จึงได้มีการจัดตั้งองค์การวรรณกรรมระหว่างประเทศ (International Literary Association) ซึ่งในปี ค.ศ. 1884 กลายเป็น International Literary and Artistic Association (ALAI) หรือภาษาฝรั่งเศส ชื่อ (The Association Littéraire et Artistique Internationale)¹ เป็นองค์การนำในการร่างสนธิสัญญาระหว่างประเทศขึ้น โดยมีประเทศต่าง ๆ รวม 10 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม ฝรั่งเศส เยอรมันนี อิตาลี สเปน สวิตเซอร์แลนด์ ญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักรอังกฤษ ได้ร่วมกันจัดทำ "อนุสัญญาเบิร์นเพื่อการคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม" (Bern Convention for Protection of Literary and Artistic Works) และลงนามกัน ณ กรุงเบิร์น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1886 มีชาติต่าง ๆ ยอมเข้าเป็นภาคีและให้สัตยาบันราว 40 ประเทศ และได้จัดตั้ง "สหภาพเบิร์นเพื่อการคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม" (Bern Union for the Protection of Literary and Artistic Works) พร้อมกันไปด้วย อนุสัญญาเบิร์นมีอำนาจ

¹ Mark Moiseovich Boguslavsky, Copyright in International Relation : Internation Protection of Literary and Seicntific Works, translated from the Russian by N. Poulet. (Sydney : Australia Copyright Council Limited, 1979), pp. 54 - 55.

บังคับสมาชิกตั้งแต่วันที่ 5 ธันวาคม ค.ศ. 1887 เป็นต้นไป และได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมดังนี้ คือ

1. อนุสัญญาเบอร์นฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ณ กรุงปารีส เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1896 (The Paris Additional Act, 1896)
2. อนุสัญญาเบอร์น ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ณ กรุงเบอร์ลิน เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน ค.ศ. 1908 (The Berlin Act, 1908)
3. การจัดทำพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเบอร์น ฉบับปี ค.ศ. 1908 ณ กรุงเบอร์น เมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1914 (The Bern Additional Protocol, 1914)
4. อนุสัญญาเบอร์น ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ณ กรุงโรม เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน ค.ศ. 1928 (The Rome Act, 1928)
5. อนุสัญญาเบอร์น ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ณ กรุงบรัสเซลส์ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1948 (The Brussels Act, 1948)
6. อนุสัญญาเบอร์น ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ณ กรุงสตอกโฮล์ม เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1968 (The Stockholm Act, 1967)
7. อนุสัญญาเบอร์น ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ณ กรุงปารีส เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม ค.ศ. 1971 (The Paris Act, 1971) ซึ่งเป็นฉบับล่าสุด

ปัจจุบัน (วันที่ 1 มกราคม 2529) สหภาพเบอร์นมีประเทศสมาชิกรวม 76 ประเทศ¹ ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกและผูกพัน เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 1931 โดยเป็นสมาชิกของอนุสัญญาเบอร์น ฉบับ The Berlin Act, 1908 และ The Bern Additional Protocol, 1914 ในส่วน Substance คือส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศและเป็นสมาชิกอนุสัญญาเบอร์นฯ ฉบับแก้ไข ณ กรุงปารีส ค.ศ. 1971 ในส่วน Administration คือส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารองค์การคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ²

¹ WIPO, "Membership of Bern Convention for the Protection of Literary and Artistic works", Copyright 22 (January, 1986) p. 8.

² Phillip Wittenberg, The Law of Literary Property, (Cleveland : The world Publishing Company, 1951) pp. 145 - 146.

ในระหว่างการศึกษาร่างอนุสัญญาเบอร์นใน ปี ค.ศ. 1880 นั้น ก็ได้มีการพยายามพัฒนาสนธิสัญญาลิขสิทธิ์ในทวีปอเมริกา ซึ่งต่อมาก็กลายเป็น "อนุสัญญาลิขสิทธิ์อเมริกา" (The Pan - American Copyright Convention) โดยให้สัตยาบัน ณ กรุง Montivideo ในปี ค.ศ. 1889 และต่อมาก็มีฉบับลงนามกัน ณ Mexico ปี ค.ศ. 1902 Rio de Janero ปี ค.ศ. 1906 Buenos Aires ปี ค.ศ. 1910 Caracas ปี ค.ศ. 1911 Havana ปี ค.ศ. 1928 Montivideo ปี ค.ศ. 1940 และ Washington ปี ค.ศ. 1946 อนุสัญญาทั้งหมดนอกจากฉบับกรุง Montivideo ไม่อนุญาตให้ประเทศนอกทวีปอเมริกาสมัครเป็นสมาชิก แต่เนื่องจากกลุ่มประเทศในทวีปอเมริกาไม่สามารถยอมรับระบบลิขสิทธิ์ของอนุสัญญาเบอร์นได้ ในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา ก็มีเพียงประเทศราซิลที่เป็นสมาชิกอนุสัญญาเบอร์นและในภายหลังจึงมี อาเจนตินา เม็กซิโก อุรุกวัยและชิลี

ในขณะที่มีการพิจารณาแก้ไขอนุสัญญาเบอร์น ที่กรุงโรม ค.ศ. 1928 ก็ได้มีแผนการที่จะประสานอนุสัญญาเบอร์นและอนุสัญญาลิขสิทธิ์อเมริกา (Havana) เข้าด้วยกัน ประกอบกับอิทธิพลของระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้กำหนดให้มีการจดทะเบียน การเขียนสัญญาลิขสิทธิ์สำเนา และการฝากสำเนา ในที่สุดก็กลายเป็นการก่อตั้งอนุสัญญาใหม่โดยในการร่างครั้งแรกจัดขึ้นที่ กรุงปารีส ในปี ค.ศ. 1936 และกรุงบรัสเซลส์ ในปี ค.ศ. 1938 โดยการจัดของ The Institute of Co - operation of the League of Nations ซึ่งที่ประชุมประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญจากกลุ่มประเทศยุโรปและอเมริกา และต่อมาก็ได้มีการประชุมผู้เชี่ยวชาญจากกลุ่มประเทศยุโรปและอเมริกา และต่อมาก็ได้มีการประชุมผู้เชี่ยวชาญโดยการจัดของ UNESCO ในปี ค.ศ. 1947, 1949, 1950, 1951 และการประชุมครั้งสุดท้าย ในระหว่าง วันที่ 18 สิงหาคม ถึง วันที่ 6 กันยายน ค.ศ. 1952 ได้มีการประชุมผู้แทนรัฐบาลระหว่างประเทศเพื่อพิจารณาปัญหาว่าด้วยลิขสิทธิ์ที่ กรุงเจนีวา ประเทศสวิทเซอร์แลนด์ ภายใต้การอุปถัมภ์ขององค์การยูเนสโก (UNESCO) มีประเทศต่าง ๆ ส่งผู้แทนไปร่วมประชุมรวม 50 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ในที่สุดที่ประชุมได้

ตกลงร่างอนุสัญญาว่าด้วยลิขสิทธิ์สากล (The Universal Copyright Convention of 1952) ขึ้น มีผู้แทนของประเทศต่าง ๆ รวมลงนามเป็นภาคีรวม 40 ประเทศ รวมทั้งประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต (USSR) ด้วย แต่ประเทศไทยมิได้ร่วมลงนามเป็นภาคีด้วย อนุสัญญานี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน ค.ศ. 1955 ความข้อสัญญามีหลักเกณฑ์ว่า "ประเทศภาคีตกลงขยายความคุ้มครองลิขสิทธิ์ไปถึงผู้สร้างสรรค์ชาวต่างประเทศเช่นเดียวกับชนชาติของตน ผู้สร้างสรรค์ได้รับค่าธรรมเนียมตามสมควรจากสิทธิในการแปลวรรณกรรมและศิลปกรรมซึ่งต้องขออนุญาตผู้สร้างสรรค์ก่อนด้วย อายุความคุ้มครองมีกำหนดอย่างต่ำ 24 ปี" ต่อมาได้มีการปรับปรุงแก้ไขอนุสัญญาเดิมอีก เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม ค.ศ. 1971 (Universal Copyright Convention as Revisal at Paris on July 24, 1971)¹

กล่าวโดยสรุป การทำสัญญากรุงเบอร์ลินเกิดจากการพัฒนาสิทธิโดยได้เปลี่ยนจากกฎหมายภายในมาเป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศ ส่วนมาตรฐานนั้นกำหนดโดยประเทศที่มีพัฒนาแล้ว ประเทศอื่นเห็นตามและแก้ไขกฎหมายของตนเพื่อให้สอดคล้องกับแก้ไขอนุสัญญาแต่ละครั้ง

ประวัติของการพัฒนาการของกฎหมายลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศในช่วงเวลา 60 ปี ระหว่าง ค.ศ. 1886 ถึง ค.ศ. 1948 นั้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องของอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน จากทศวรรษ 1950 ถึง 1980 ก็เป็นประวัติของการพัฒนาการของอนุสัญญากรุงเบอร์ลินและอนุสัญญาสิทธิสากล (Universal Copyright Convention) ซึ่งนำเอามหาอำนาจทั้งสอง คือ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตเข้ามามีอยู่ในวงจรของลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศและเป็นประวัติของอนุสัญญาทั้งสองที่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิข้างเคียง ซึ่งเป็นการขยายเรื่องของลิขสิทธิ์เพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การพัฒนาการ

¹ ไชยยศ เหมะรัชตะ, ปัญหากฎหมายลิขสิทธิ์, (รายงานผลการวิจัยทุนรัชดาภิเษกสมโภช, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ตุลาคม 2527), หน้า 4 - 9.

ลิขสิทธิ์เร็วขึ้นมาเป็นลำดับตลอดชั่ว 2000 ปี แห่งอารยธรรมตะวันตกและจนกระทั่งต่อมาอีกประมาณ 180 ปี นับแต่การมีกฎหมายลายลักษณ์อักษร ว่าด้วยลิขสิทธิ์ ฉบับแรกจนถึงอนุสัญญาาระหว่างประเทศฉบับแรก (ค.ศ. 1709 - 1886) ในช่วงเวลาอีกประมาณ 60 ปี ภายใต้สนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน (ค.ศ. 1886 - 1992) และภายใต้สนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ที่แก้ไขแล้วและอนุสัญญาลิขสิทธิ์สากล (ค.ศ. 1952 - 1982) แรงกดดันที่เพิ่มขึ้นอันเป็นผลมาจากเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้แรงกดดันให้ต้องพัฒนาระบบลิขสิทธิ์ในอนาคตคงต้องมีการกระทำรวดเร็วขึ้นในระดับประเทศและระหว่างประเทศ¹

1.2 ในประเทศไทย

1.2.1 ประกาศหอสมุดควิรญาญ ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2437) ประกาศห้ามไว้ว่า "ตั้งแต่นี้ต่อไปห้ามไม่ให้เอาเรื่องความต่าง ๆ ที่โคลงพิมพ์ในหนังสือวิเศษแล้วแต่ปีก่อน ๆ และปีหนึ่งปีต่อไป ไปพิมพ์เป็นหนังสือเล่มหรือหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด นอกจากที่ขออนุญาตต่อกรมสรรพาทักษาไคแล้วนั้นเป็นอันขาด"² ซึ่งถือว่าเป็นหลักการคุ้มครองลิขสิทธิ์เบื้องต้น คือ การห้ามมิให้นำเรื่อง ในหนังสือวิเศษไปตีพิมพ์แต่จะนำไปตีพิมพ์ใดก็แต่ได้รับอนุญาตต่อกรมสรรพาทักษาเสียก่อน ซึ่งน่าสังเกตว่าประกาศฉบับนี้ให้ความคุ้มครองแก่หนังสือวิเศษเท่านั้นห้ามมิผลถึงหนังสืออื่น ๆ ไม่

1.2.2 พระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีผู้ได้ใช้สติปัญญาความรู้ความสามารถแต่งหนังสือขึ้นเพื่อพิมพ์จำหน่ายให้ได้ประโยชน์ ซึ่งหนังสือจำหน่ายได้มากก็มักจะมีผู้นำเอา

¹ Stephen M. Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights, p. 27.

² พระยาศรีพิศาสด์ไพศาลย์, "ปาฐกถาเรื่องพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม," รวมปาฐกถาซึ่งแสดงที่สมัชชาจารย์สโมสรสถาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 - 2474, หน้า 597. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2474 (จัดพิมพ์ในงานปลงศพ ลมุน อินทรมนตรี, 18 ธันวาคม 2474).

หนังสือฉบับนี้ไปพิมพ์จำหน่ายโดยพลการเป็นการกระทำให้เสียประโยชน์ของผู้แต่งหนังสือ¹ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444) ขึ้น เพื่อคุ้มครองและป้องกันผลประโยชน์ของผู้แต่งหนังสือตามความยุติธรรมอันสมควร โดยยึดถือตามกฎหมายของประเทศอังกฤษในสมัยแรกเป็นแบบ² ซึ่งสาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้คือ ถือว่าผู้แต่งหนังสือเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์นี้มาจากริมท์ คัด เพล เป็นภาษาอื่น และจำหน่ายให้แก่ผู้เดียว (มาตรา 4) ผู้ที่จะได้รับกรรมสิทธิ์ในหนังสือจะต้องนำมาจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานภายใน 12 เดือน นับแต่ได้พิมพ์จำหน่าย หากต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติมหนังสือใหม่ก็อาจมาขอจดทะเบียนใหม่ได้ (มาตรา 10) ส่วนรายละเอียดและวิธีการจดทะเบียนไม่ได้กำหนดไว้ อายุแห่งการคุ้มครองมีตลอดชีวิตผู้แต่งหนังสือและต่อไปอีก 7 ปี หากรวมกันไม่ถึง 42 ปี ก็ให้กรรมสิทธิ์คงอยู่ต่อไปจนครบ 42 ปี (มาตรา 5)

1.2.3 พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ พ.ศ. 2457

เนื่องจากพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ. 120 ที่ประกาศใช้ยังไม่เหมาะสม บางประการจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ พ.ศ. 2457 ออกมาเพื่อแก้ไขให้ความคุ้มครองขยายเป็นคุณประโยชน์ถึงบรรดาครูผู้แต่งปาฐกถาและผู้แต่งเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้สร้างงานอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ³ นอกจากนี้จะขยายความคุ้มครองแล้วยังกำหนดหลักเกณฑ์ในการจดทะเบียนว่าต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อหนังสือ วัน เดือน ปีที่พิมพ์ครั้งแรก ชื่อสำนักงานของผู้พิมพ์ ชื่อที่อยู่ของผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ (มาตรา 4) และมีข้อยกเว้นงานที่ไม่รับจดทะเบียนและถือว่าไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ได้แก่ หนังสือที่เป็นเรื่องหายากหาย หรือลบลูกฎกศาสนา หรือขู่งให้เกิดจลาจล และหนังสือที่กล่าวคำเท็จเพื่อประสงค์จะหลอกลวงให้ประชาชนหลงเชื่อต่าง ๆ (มาตรา 15)

1.2.4 พระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474

เนื่องจากพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ. 120 และพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ พ.ศ. 2457 มีความล้าสมัย และให้ความคุ้มครอง

¹ คำปรารภในพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444)

² สุรัตน์ นุมนนท์, "ลิขสิทธิ์," หน้า 18.

³ คำปรารภในพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ พ.ศ. 2457

แก่งานวรรณกรรมเท่านั้น อายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์นั้นยิ่งเกินไป ประกอบกับประเทศไทย ได้เข้าเป็นสมาชิกอนุสัญญาเบอร์น์ เพื่อการคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม ค.ศ. 1886 ฉบับแก้ไข ณ กรุงเบอร์ลิน 1908 เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2474¹ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้มีผลใช้บังคับ และเพื่อรองรับอนุสัญญาเบอร์น์ฯ ดังกล่าวจึงได้ขยายความคุ้มครอง ไปถึงงานที่สร้างขึ้นทุกชนิดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ และแผนกศิลปด้วย อาทิเช่น สมุค หนังสือต่าง ๆ ปาฐกถา นาฏกรรม ทนตรี แบบฟ้อนรำ การเขียนระบายสี สถาปัตยกรรม การแกะสลัก ภาพถ่าย ฯลฯ ผู้ประพันธ์จะมีลิขสิทธิ์ คือเมื่องานนั้นได้มีกรโฆษณารั้งแรกในประเทศไทย แต่ถ้าหากงานนั้นยังมีลิขสิทธิ์ ผู้ประพันธ์ต้อง เป็นผู้สัญชาติไทยหรือมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร (มาตรา 5) ทั้งนี้ไม่คำนึงว่างานนั้นไปจดทะเบียนเป็นเจ้าของที่เหมือนกฎหมายเดิม เจ้าของลิขสิทธิ์เป็นผู้มีสิทธิแต่ผู้เดียว ในการที่จะทำขึ้นหรือทำซ้ำซึ่งวรรณกรรมหรือศิลปกรรมหรือส่วนสำคัญแห่งวรรณกรรมหรือศิลปกรรมนั้น ๆ ไม่ว่าจะทำเป็นรูปร่างอย่างไรการคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ ให้ความคุ้มครองตลอดชีวิตของผู้ประพันธ์และให้มีต่อไปอีกเป็นเวลา 30 ปี นับแต่ผู้ประพันธ์ถึงแก่กรรม (มาตรา 14) การละเมิดลิขสิทธิ์โดยมิได้รับความยินยอมจากเจ้าของลิขสิทธิ์ มีโทษทั้งทางแพ่งและทางอาญา นอกจากนี้ยังกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองลิขสิทธิ์ต่างประเทศด้วย (มาตรา 28 - 31)

1.2.5 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 โดยเหตุที่พระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474 ได้ใช้บังคับเป็นเวลานานบทบัญญัติต่าง ๆ จึงล้าสมัย เช่น ไม่ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในการแพร่เสียง แพร่ภาพทางวิทยุหรือโทรทัศน์อีกทั้งอัตราโทษปรับที่กำหนดไว้สำหรับการละเมิดลิขสิทธิ์นั้นก็มีไม่เกิน 50 บาท ต่อสำเนาที่คัดลอก 1 สำเนา แต่ไม่เกิน 50 บาท สำหรับการค้าขายรายหนึ่งซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับค่าเงินที่เปลี่ยนแปลงไป และไม่มีโทษจำคุกในส่วนความผิดที่ต่ำลง โดยหวังผลกำไรในทางการค้าทำให้มีการละเมิดกฎหมายอยู่เสมอ จึงไม่สามารถให้ความคุ้มครองประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์ได้เต็มที่ อันจะเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างสรรค์งานใหม่ขึ้นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมยิ่งขึ้น

¹ ธวัช รัตนนิชิต, "การคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม," พระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พุทธศักราช 2474, (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511), หน้า 42.

ต่อมาจึงได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474 โดยสภการบริหารคณะปฏิวัติ (ปี พ.ศ. 2526) ได้มีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พุทธศักราช 2474 ขึ้นตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอโดยมีปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธาน มีผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวข้องรวม 21 คน ที่ประชุมได้ดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัตินี้โดยแบ่งกลุ่มผู้ทำงานเป็น 7 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 งานประพันธ์หนังสือ ประกอบด้วย กรมวิชาการ สมาคมภาษาและหนังสือและ สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย

กลุ่มที่ 2 งานดนตรี ประกอบด้วย สมาคมดนตรีแห่งประเทศไทย และสมาคมผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์แห่งประเทศไทย

กลุ่มที่ 3 งานภาพยนตร์ มีสมาคมผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์แห่งประเทศไทย

กลุ่มที่ 4 งานสถาปัตยกรรม ประกอบด้วย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์

กลุ่มที่ 5 งานหนังสือพิมพ์ ประกอบด้วยสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยและสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

กลุ่มที่ 6 งานทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์มีกรมประชาสัมพันธ์ เป็นผู้จัดทำ

กลุ่มที่ 7 งานศิลปกรรมด้านจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพถ่าย และนาฏศิลป์ประกอบด้วย กรมศิลปากร และคณะจิตรกรรมและปฏิมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะกรรมการฯ ได้ให้แต่ละกลุ่มซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะค่านำคืบทบทวนหมายนี้ไปพิจารณาเพื่อให้ผู้ผลิตงานในแขนงที่เกี่ยวข้องได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเหมาะสม และให้ขอเขตการคุ้มครองครอบคลุมไปถึงการผลิตวรรณกรรมและศิลปกรรมทุกแขนงที่มีในประเทศไทยและเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณา ¹

¹ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474 ครั้งที่ 1/2516 วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2516, หน้า 4 - 6.

เมื่อคณะกรรมการฯ ได้เห็นชอบกับข้อเสนอของกลุ่มต่าง ๆ แล้ว จึงได้แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการ ยกร่างแก้ไขพระราชบัญญัติฯ ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย ผู้แทนกลุ่มต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวม 14 คน พิจารณายกร่างพระราชบัญญัติฯ ตามประเด็นที่คณะกรรมการเห็นชอบ แล้วนำเสนอคณะกรรมการฯ เพื่อพิจารณายกร่าง โดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง จึงได้กลายมาเป็นพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ฉบับปัจจุบันซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2521¹

2. ลักษณะของลิขสิทธิ์

2.1 ลักษณะโดยทั่วไป

2.1.1 ความหมายของลิขสิทธิ์ เป็นที่ยอมรับกันว่าลิขสิทธิ์ (Copyright) นั้นเป็นสิทธิแห่งทรัพย์สินประเภทหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะหลายประการ คือ

ก. ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิหวงกั้น (Copyright is an exclusive right) ความหมายนี้ คือ เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิจะป้องกันบุคคลอื่นมิให้ลอกเลียนงานของตน ซอนี้ มักจะเรียกสิทธิผูกขาด แต่การกล่าวเช่นนี้ไม่ถูกต้องและชวนให้เข้าใจผิดได้ ความจริงแล้วมีข้อยกเว้นต่างกันอยู่บ้าง ตัวอย่างเช่น ถ้าใครเป็นเจ้าของม้านั่ง เขาจะหว่านอะไรกับม้านั่งซึ่งเป็นของเขาอย่างไรก็ได้ เขาอาจจะเก็บไว้นั่งที่บ้านหรือขายเสียก็ได้ ถ้าเป็นของหายากและสวยงามเขาก็อาจนำออกแสดงก็ได้ ถ้าใครขโมยม้านั่งของเขาไปหากจับได้ ก็จะถูกดำเนินคดี ข้อสำคัญคือ ใคร ๆ ก็อาจทำม้านั่งแข่งกับเขาได้เขาไม่มีสิทธิผูกขาดไม่ให้ใครทำม้านั่งนั้น แต่ถ้ามีใครสักคนเขียนบทความหรือหนังสือสักเล่มว่าควมม้านั่งนั้น เขาก็จะเป็นเจ้าของในงานเขียนนั้น ซึ่งเป็นความคิดที่เกิดจากสมองของเขาเมื่อกล่าวถึงม้านั่งและประโยชน์ของมัน วิธีการที่เขาแสดงความคิดออกมาการเลือกใช้ถ้อยคำในการอธิบายรูปโฉม และประโยชน์ของม้านั่ง เมื่อเขาเขียนหรือพิมพ์ข้อความลงไปก็เป็นเจ้าของต้นฉบับ แต่ใครก็อาจเขียนถึงม้านั่งเป็นการหัว ๆ ไปได้ หรือแม้แต่เกี่ยวกับม้านั่งตัวนั้น ผู้เขียนคนแรกไม่มี

¹ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาที่ 95 ร.จ. 22 ตอนที่ 143 (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2521.

สิทธิ์ผู้ซื้จะเขียน ผู้เขียนเรื่องมานักหลังก็ยังคงมีลิขสิทธิ์ในบทความของเขาว่าด้วย
มันังตัวเดียวกันนี้ มีสิ่งเ็วที่ผู้เขียนคนหลังถูกห้ามไม่ให้ทำก็คือ การที่พยายามเลี่ยงโดย
การลอกบทความของผู้เขียนคนแรก แล้วเอาไปพิมพ์โฆษณาในนามของตน

ข. ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิเฉพาะบุคคล (Copyright is a personal right)
แม้ว่าลิขสิทธิ์จะมีลักษณะไม่เหมือนทรัพย์สินหรือสิทธิแต่ผู้เดียว แต่ก็มีลักษณะเป็นสิทธิเฉพาะ
บุคคลอยู่มากด้วย การสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาเป็นความสามารถเฉพาะบุคคลของผู้สร้าง
สรรค์ ซึ่งจะแตกต่างจากการใช้แรงงานหรือการลงทุนสร้างงานตามปกติ โดยลักษณะ
ธรรมชาติของลิขสิทธิ์นี้ มีความเกี่ยวพันกันกับตัวผู้สร้างสรรค์อย่างใกล้ชิดจนยากที่จะแยก
ออกจากกันได้

ประเทศไทยไ้ยอมรับสิทธิเฉพาะบุคคลโดยตรงในกฎหมายลิขสิทธิ์
โดยการบัญญัติกฎหมายให้ผู้สร้างสรรค์มี สิทธิ (moral right) เป็นสิทธิ
ที่จะชี้ข้วการบิดเบือนงานของเขาและการรับรองว่าสิทธิเฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์
หรือแม้แต่การกำหนดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ประเทศไทยก็ไ้กำหนดคความหลัก
การันต์ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์¹

ค. ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิมีอายุจำกัด (Copyright is a right of
limited duration) ความหมายในข้อนี้ต่างจากทรัพย์สินที่มีรูปร่างซึ่งอยู่ไ้ครบเท่าที่
ตัววัตถุที่เป็นที่คั้งแห่งทรัพย์สินยังคงอยู่ (เช่น มันัง บ้านเรือน ที่ดิน) กล่าวคือ ลิขสิทธิ์
มีการจำกัดในเรื่องเวลาหลังจากที่พ้นเวลาที่กำหนดโดยกฎหมายแล้ว งานนั้นก็ตกเป็นสมบัติของ
สาธารณะ (Public domain) ซึ่งบุคคลทั่วไปสามารถใช้สอยได้โดยเสรี

ง. ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิ (Copyright is a multiple right)
กล่าวคือ เป็นกลุ่มแห่งสิทธิในงานชิ้นหนึ่งซึ่งอาจโอนหรืออนุญาตให้ใช้ด้วยกันหรือแยกกันได้
จำนวนชนิดของงานที่จะตกอยู่ภายใต้การคุ้มครองของลิขสิทธิ์ก็ค้ และจำนวนแห่งสิทธิเฉพาะ

¹ ไ้ชยยศ เหมะรัชตะ, ปัญหากฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 29.

ที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่รู้จักกันว่าขอบข่ายของลิขสิทธิ์นั้นได้เพิ่มเป็นลำดับตามการก้าวหน้าของเทคโนโลยี¹

2.1.2 ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สิน (property) และเป็นทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ประเภทหนึ่ง

ก. ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สิน (property) ทรัพย์สิน หมายความว่ารวมทั้งวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้² ผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินย่อมมีอำนาจในการแสวงหาประโยชน์ตามที่กฎหมายรับรองไว้ และเป็นสิทธิใช้ส่วนบุคคลได้ทั่วไป³ กฎหมายลิขสิทธิ์จึงเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินในส่วนที่ว่าด้วยทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง (incorporeal property) แต่เป็นสิ่งที่ถือเอาว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของผู้สร้างสรรค์ในงานศิลปวรรณคดีและวิทยาการนั้น ๆ แนวความคิดที่เป็นรากฐานของหลักการคุ้มครองลิขสิทธิ์โดยถือเอาว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่เทียบเคียงมาจากหลัก "ใครทำใครได้" ในกฎหมายแพ่งมีนักปราชญ์หลายท่านได้อธิบายหลักเรื่องนี้ไว้อย่างละเอียดลออ ในบรรดาท่านเหล่านั้นเข้าใจว่า ผู้ที่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบอย่างยิ่งท่านหนึ่งคือ โจเซฟ โคห์เลอร์ (Josef Kohler 1849 - 1919) ซึ่งกล่าวเอาไว้ว่า "มนุษย์ตั้งแต่อดีตราบจนถึงปัจจุบันมีความชอบธรรมในการอ้างว่าตนมีสิทธิหวงกัน ทรัพย์สินของที่ตนได้สร้างไว้ให้ขึ้นด้วยน้ำพักน้ำแรงแต่ผู้เดียวฉันใด ผู้ก่องานทางปัญญาก็มีความชอบธรรมในการอ้างว่าตนมีสิทธิหวงกันแต่ผู้เดียวในผลงานอันตนได้ใช้สติปัญญาสร้างสรรค์ขึ้นฉันนั้น"⁴ และด้วยเหตุนี้เองเมื่อบุคคล

¹ Stephen M Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights, p. 5.

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 99

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336

⁴ J.H, Spoor, Copies in Copyright. (Alphen ann den Rijn : Sijthoff & Noordhoff, 1980), p. 13.

อาจแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญานี้ได้หลายทางในปัจจุบัน เพราะความสามารถในการสื่อสารเข้าใจกันได้กว้างขวางขึ้น รวดเร็วขึ้น และทำใ้จ่ายขึ้น ผ่านตัวกลาง สื่อความเข้าใจในรูปแบบต่าง ๆ และมีคนจำนวนมากตั้งใจที่จะแสวงหาความรู้หรือความบันเทิงทางศิลปวรรณคดีและวิทยาการจากงานสร้างสรรค์ของผู้อื่น ดังนั้นการนำงานสร้างสรรค์เหล่านี้ออกเผยแพร่เพื่อแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบใด ๆ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมไม่ว่าโดยการนำออกเผยแพร่ธรรมดาหรือโดยการนำออกจำหน่ายแก่บุคคลอื่นในรูปแบบของสินค้าหรือบริการ นับตั้งแต่การเผยแพร่ที่ผ่านเครื่องมือสื่อสารถ่ายทอดความหมายรูปแบบต่าง ๆ หรือถ่ายทอดออกไปในรูปการปราศรัย ปรากฏา หรือการแสดงก็ตาม สิ่งเหล่านี้ย่อมจะเป็นสิทธิแก่ผู้เกี่ยวข้องของผู้สร้างสรรค์งานศิลปวรรณคดีและวิทยาการในฐานะที่เขาเป็นเจ้าของงานหรือทรัพย์สินทางปัญญานั้น ๆ อย่างแท้จริงด้วย¹

เมื่อลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สิน ลิขสิทธิ์จึงเป็นสิ่งที่มิใช่เจ้าของได้ โอน และตกทอดทางมรดกได้ทำนองเดียวกับ ทรัพย์สินอื่น ๆ ซ้าย หรือทำสัญญาให้ผู้อื่นเอาไปใช้โดยต้องส่งประโยชน์เป็นงวด ๆ หรือตามระยะเวลาอย่างไรก็ได้² นอกจากนั้นลิขสิทธิ์ยังอาจเป็นวัตถุแห่งสัญญาอื่น ๆ ได้ เช่น ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ลิขสิทธิ์สามารถใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ (collateral) ได้

ข้อแตกต่างระหว่างลิขสิทธิ์กับทรัพย์สินที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์มีขึ้นได้ตามกฎหมายประเทศหนึ่งประเทศใดเท่านั้น นั่นก็คือ งานที่มีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายของประเทศไทย ไม่จำเป็นต้องเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายญี่ปุ่น หรืองานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายอินโดนีเซีย ก็ไม่จำเป็นต้องเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของประเทศไทย ตัวอย่างเช่น นาฬิกา เป็นกรรมสิทธิ์ของนาย ก. ตามกฎหมายไทย แต่เป็นที่เชื่อแน่ว่า นาย ก. จะพกนาฬิกาของตนติดตัวไปค้าขายในประเทศใดก็ตาม ทุกประเทศย่อมรับความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในนาฬิกาของนาย ก. ถ้ามีคนมาขโมยเอาไปหรือหุ้มทำให้เสียหาย ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในประเทศ

¹ กิตติศักดิ์ ปรกติ, "การคุ้มครองลิขสิทธิ์ในประเทศไทย," วารสารนิติศาสตร์, 13 (2525) : 5 - 6.

² สุก สุธรา, "กฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์," จุลพาท, 6 (กันยายน 2502): 720.

โต นาย ก. ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศนั้น ๆ เสมอในวันที่จะดำเนินการฟ้องร้องให้รับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา ¹

ข. ความหมายของทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) องค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (WIPO) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า "ทรัพย์สินทางปัญญา" ซึ่งปรากฏในอนุสัญญาก่อตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลกซึ่งลงนาม ณ กรุงสต็อกโฮล์ม เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 1967 ว่าหมายถึง "สิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวรรณกรรมศิลปกรรมและวิทยาศาสตร์, การแสดงออกของศิลปิน สิ่งบันทึกเสียง (phonogram) และการแพร่เสียงแพร่ภาพ (broadcast) สิ่งสร้างสรรค์ที่ต้องใช้ความเพียรพยายามของมนุษย์ การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ แผนแบบทางอุตสาหกรรม (industrial designs) เครื่องหมายการค้า (trademarks) เครื่องหมายบริการทางการค้า (service marks) และชื่อในทางการค้ารวมทั้งชื่อที่ตั้งขึ้นเฉพาะเพื่อแบ่งแยกประเภทตามลักษณะที่แตกต่างกัน (designation) การคุ้มครองเพื่อต่อต้านการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม และสิทธิอื่น ๆ อันเป็นผลจากการสร้างสรรค์ปัญญาในสาขาอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปกรรม" ²

ค. ประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) อาจแบ่งประเภทเป็นสาขาใหญ่ ๆ ได้ 2 สาขา คือ ³

1. ทรัพย์สินทางค้ำอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการประดิษฐ์ (invention) เครื่องหมายการค้า (trademarks) แผนแบบทางค้ำอุตสาหกรรม (industrial designs)

¹ คณิง ญาไชย, "หลักทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์," ในอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นางสังวาลย์ ญาไชย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ป. สัมพันธ์พาณิชย์, 2528), หน้า 57.

² Convention Establishing the World Intellectual Property Organization 1967 Article 2 (viii).

³ WIPO, General Information, (Geneva : WIPO Publication, 1935) p.6.

2. ลิขสิทธิ์ โดยเฉพาะค่านงานวรรณกรรม (literary work)
งานดนตรีกรรม (musical work) งานศิลปกรรม (artistic work)
งานภาพถ่าย (photographic work) งานภาพยนตร์ (cinematographic work)

2.1.3 ลิขสิทธิ์ต่างกับสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าอย่างไร ทรัพย์สินทางปัญญาทั้ง 3 ประเภทนี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมากแต่อย่างไรก็ตาม ก็มีความแตกต่างกันบ้างในลักษณะการคุ้มครองโดยกฎหมาย ข้อแตกต่างที่สำคัญมี 4 ประการ คือ

ก. วัตถุประสงค์ของการคุ้มครองต่างกัน กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของกฎหมายลิขสิทธิ์นั้นต้องการห้ามมิให้ทำขึ้นซึ่งสิ่งที่มีตัวตน (physical material) กฎหมายนี้ไม่ห้ามการทำซ้ำซึ่งความคิด เช่น แดงวางโครงเรื่องนวนิยายเรื่องหนึ่ง คำขโมยความคิดดังกล่าวไปเขียนเป็นวรรณกรรมของคน เช่นนี้จะถือว่าคำ ละเมิดลิขสิทธิ์ของแดง ยังไม่ได้ ลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้ลิขสิทธิ์มีคกับสิทธิบัตร และสิทธิในเครื่องหมายการค้าซึ่งให้สิทธิแก่ผู้ทรงสิทธิที่จะห้ามบุคคลอื่นในการที่จะใช้วิธีการนิมิตหรือเครื่องหมายการค้า แม้จะไม่ทราบถึงสิทธิของผู้ทรงสิทธิก็ตาม ¹

ข. วัตถุประสงค์หรือสิ่งที่กฎหมายให้ความคุ้มครองต่างกัน กล่าวคือ กฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครองแก่บทประพันธ์ หนังสือ บทละคร ภาพถ่าย ฯลฯ และสิทธิบัตรให้ความคุ้มครองแก่ลักษณะอันเป็นอรรถประโยชน์ของเครื่องจักร รูปร่างของสิ่งของ ฯลฯ แต่สิทธิในเครื่องหมายการค้าให้ความคุ้มครองในอันที่จะใช้แต่ผู้เดียวซึ่งเครื่องหมายที่ตนใช้กับสินค้าตน ²

ค. การโคสิทธิต่างกัน กฎหมายสิทธิบัตรตามหลักกฎหมายของนานาประเทศ บุคคลจะโคสิทธิคือเมื่อประดิษฐ์ (invent) สิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นใหม่และมีประโยชน์และรัฐบาล

¹ มานะ พิทยาภรณ์, คำอธิบายพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม กฎหมายสิทธิบัตร และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2518), หน้า 3.

² มานะ พิทยาภรณ์, คำอธิบายพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การพิมพ์พระนคร 2525), หน้า 5.

ได้ตรวจสอบแล้วว่าเป็นความจริง ส่วนกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า การได้ สิทธิเกิดขึ้นเนื่องจากการเริ่มใช้เครื่องหมายนั้น¹ สำหรับกฎหมายลิขสิทธิ์นั้น การได้ สิทธิ นั้นในประเทศต่าง ๆ มีเงื่อนไขที่สำคัญหลายประการเช่น

1. เงื่อนไขการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ในเรื่องการจดทะเบียน
2. เงื่อนไขการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ในเรื่องการโฆษณา งาน

รายละเอียดเกี่ยวกับเงื่อนไขเหล่านี้ จะได้กล่าวโดยละเอียดในบทที่ 2 หัวข้อที่ 3.1 และ 3.2 ตามลำดับต่อไป

ง. ข้อทดสอบการละเมิดสิทธิต่างกัน การละเมิดสิทธิบัตรเกิดขึ้นเนื่องจากการทำขึ้น การใช้หรือการขายซึ่งการประดิษฐ์ (invention) ของโจทก์ ส่วนเครื่องหมายการค้าหลักที่จะวินิจฉัยว่ามีการละเมิดสิทธิหรือไม่อยู่ที่ว่าจะทำให้ประชาชนหลงผิดหรือถูก หลอกลวง เนื่องจากที่จำเลยใช้เครื่องหมายการค้าค้านหรือไม่² สำหรับลิขสิทธิ์จะเป็นการ ละเมิดสิทธิต่อเมื่อมีการลอกเลียนงานซึ่ง โจทก์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์โดยถูกต้องตามกฎหมาย

2.2 ลักษณะตามกฎหมายไทย

2.2.1 ความหมายของลิขสิทธิ์ ตามพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ. 120 ได้บัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดได้แต่งหนังสือรวมเป็นเล่มกึ่งหรือเป็นส่วนของเล่มกึ่ง ถ้าได้กระทำถูกต้องตามความในพระราชบัญญัตินี้แล้ว ให้ผู้นั้นมีกรรมสิทธิ์ในหนังสือที่ตนได้แต่ง นั้นเหมือนกับทรัพย์สินของบุคคล" (มาตรา 3)

ตามพระราชบัญญัตินี้ ยังคงใช้คำว่า "กรรมสิทธิ์" โดยยังมีได้ใช้คำว่า "ลิขสิทธิ์" เหมือนในปัจจุบัน ความหมายคำว่า กรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่ง หนังสือ ร.ศ. 120 คือ ลิขสิทธิ์ในปัจจุบันนั่นเอง มีลักษณะเป็นทรัพย์สินที่สามารถใช้ประโยชน์

¹ เรื่องเดียวกัน

² เรื่องเดียวกัน

ด้วยตนเอง หรือให้บุคคลอื่นใช้สามารถที่จะโอนกรรมสิทธิ์ให้บุคคลอื่นและยังคงตกเป็นมรดกแก่ทายาทได้ด้วย แต่ทั้งนี้ลิขสิทธิ์ก็มีได้มีลักษณะเหมือนทรัพย์สินที่สมบูรณ์ เพียงแต่เป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่งที่ถูกจำกัดขอบเขตต่าง ๆ ของกฎหมาย เช่น การจำกัดสิทธิในการประโยชน์อย่างชอบธรรมของสาธารณชน ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์นั้นก็มิได้มีความเป็นเจ้าของในลิขสิทธิ์นั้นตลอดไป แต่ถูกจำกัดขอบเขตโดยอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ซึ่งหากเมื่อหมดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ สิทธิในความเป็นเจ้าของนั้นก็หมดไป กลายเป็นงานสาธารณะ (public domain) ที่คนทั่วไปสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเสรี

ตามพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ. 120 ยังชี้ให้เห็นว่าลิขสิทธิ์มีลักษณะเป็น "สิทธิแต่ผู้เดียว" (monopoly) ของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้นก็จะเห็นได้จากมาตรา 4 แห่งบทบัญญัติดังกล่าวซึ่งบัญญัติว่า "ผู้มีกรรมสิทธิ์ในหนังสือเรื่องใด มีอำนาจที่จะพิมพ์ จะคัด จะแปลเป็นภาษาอื่น และจำหน่ายหรือขายหนังสือที่ตนมีกรรมสิทธิ์นั้นแต่ผู้เดียวผู้อื่นที่มีได้รับอนุญาตจากผู้มีกรรมสิทธิ์จะพิมพ์หรือจะคัด จะแปลเป็นภาษาอื่น และจะจำหน่ายหรือขายหนังสืออื่นนั้นไม่ได้" ¹

ต่อมาเมื่อมีประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ พ.ศ. 2457 ก็ยังคงความหมายคำว่า "กรรมสิทธิ์" โดยยังมีได้ใช้คำว่า "ลิขสิทธิ์" แต่ประการใด แต่ความหมายนั้นก็คือ ลิขสิทธิ์นั่นเอง ก็จะเห็นได้จากมาตรา 6 ซึ่งบัญญัติว่า "คำว่ากรรมสิทธิ์นั้นให้เป็นที่เข้าใจและหมายความว่าอำนาจสิทธิขาดแต่ผู้เดียวในการที่จะพิมพ์จะแปลจะเพิ่มจำนวนเล่มหนังสือแต่ง ซึ่งมีคำว่ากรรมสิทธิ์ติดอยู่ด้วยนั้นให้มากขึ้นได้ และบรรดากรรมสิทธิ์ทั้งนี้ให้ถือว่าเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลซึ่งจะต้องวินิจฉัยในเรื่องจัดการทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย เช่น อย่างสังหาริมทรัพย์นั้น" และลักษณะของกรรมสิทธิ์

¹ พงษ์ศักดิ์ กิตติสมเกียรติ, "ลิขสิทธิ์ต่างประเทศว่าด้วยการทำซ้ำและแปลซึ่งหนังสือ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 8 - 9.

หรือลิขสิทธิ์ในปัจจุบันที่ดีถือว่าเป็นสิทธิแต่ผู้เดียว (monopoly) ก็ยังปรากฏอยู่ทั้งจะได้เห็นได้จากมาตรา 7 ซึ่งบัญญัติว่า "ผู้แต่งหนังสือปาฐกถาใด ๆ เรื่องเดียวหรือหลายเรื่องก็ดี หรือบุคคลอยู่ที่ได้รับชื่อหรือรับโอนฉบับหนังสือปาฐกถานั้น ๆ มาจากผู้แต่งก็ที่มีอำนาจสิทธิขาดแต่ผู้เดียวที่จะพิมพ์ และโฆษณาหนังสือปาฐกถานั้น ๆ ได้ และถ้าผู้ใดบังอาจลอกคัดหนังสือเช่นนี้โดยทางพิมพ์เลขก็ดี หรือซีกเขียนอากาศใด ๆ และเอาไปพิมพ์หรือทำเป็นเล่มและเอาออกโฆษณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้แต่งหรือจากผู้ที่ได้รับโอนมาจากผู้แต่งก็ดี และผู้ใดรู้แล้วว่าหนังสือนั้น ๆ โด่พิมพ์ขึ้นและเอาออกโฆษณาโดยไม่ได้รับอนุญาตบังอาจเอาหนังสือปาฐกถานั้น ๆ ไปขายหรือเอาออกตั้งวางขายก็ดี ท่านว่าผู้นั้นมีความผิดตามโทษานุโทษที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเดิมแล้ว ฉะนั้น"

คำว่า "ลิขสิทธิ์" ได้เริ่มใช้เมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474 และยังคงมีลักษณะที่ดีว่าเป็นสิทธิแต่ผู้เดียว (monopoly) ดังจะเห็นได้จากมาตรา 4 ซึ่งบัญญัติว่า "ลิขสิทธิ์ หมายความว่า สิทธิอันมีแต่ผู้เดียวที่จะทำขึ้นหรือทำซ้ำซึ่งวรรณกรรมหรือศิลปกรรม หรือส่วนสำคัญแห่งวรรณกรรมหรือศิลปกรรมอื่น ๆ ไม่ว่าจะทำเป็นรูปร่างอย่างไรและทั้งหมายความถึงสิทธิในการนำออกเล่นแสดงต่อประชาชนด้วย ถ้าเป็นปาฐกถา หมายความว่า สิทธินำออกแสดง หรือถ้าวรรณกรรมหรือศิลปกรรมนั้นยังมีได้โฆษณาใช้ร ์ที่พิมพ์หมายถึงสิทธินำออกโฆษณาด้วย"

ความหมายของลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474 โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ¹ "ลิขสิทธิ์หมายความว่า สิทธิอันมีแต่ผู้เดียวในอันที่จะ

(1) ทำขึ้นซึ่งวรรณกรรมหรือศิลปกรรมหรือส่วนสำคัญแห่งวรรณกรรมหรือศิลปกรรมนั้น ๆ ไม่ว่าจะทำเป็นรูปร่างอย่างไร

(2) ทำซ้ำซึ่งวรรณกรรมหรือศิลปกรรมหรือส่วนสำคัญแห่งวรรณกรรมหรือศิลปกรรมนั้น ๆ ไม่ว่าจะทำเป็นรูปร่างอย่างไร

¹ มานะ พิทยาภรณ์, คำอธิบายพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรมกฎหมายสิทธิบัตรและพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า, หน้า 4 - 5.

- (3) นำออกเล่นแสดงต่อประชาชน
- (4) นำออกกล่าวแสดงซึ่งปาฐกถา
- (5) โฆษณาซึ่งวรรณกรรมหรือศิลปกรรมนั้น ๆ
- (6) โฆษณาซึ่งคำแปลแห่งวรรณกรรม
- (7) ถ้าเป็นนาฏกียกรรม เปลี่ยนให้เป็นเรื่องอ่านเล่นหรืออื่น ๆ อันมิใช่ นาฏกียกรรม
- (8) ถ้าเป็นเรื่องอ่านเล่นหรือหนังสืออันมิใช่ นาฏกียกรรมหรือศิลปกรรม

เปลี่ยนให้เป็นนาฏกียกรรมโดยวิธีนำออกแสดงต่อประชาชนหรือโดยวิธีอื่น

- (9) ถ้าเป็นวรรณกรรมหรือนาฏกียกรรมหรือดนตรีกรรม ทำขึ้นเป็นแผ่นเสียงหรือกระดาษนูนเจาะรูหรือภาพยนตร์ หรือวิธีอื่น ๆ ซึ่งนำออกแสดงได้โดยเครื่องกล"

สำหรับกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับปัจจุบัน (พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521) ความหมายคำว่า "ลิขสิทธิ์" ยังคงมีความหมายถึงสิทธิแต่ผู้เดียว (monopoly) จึงจะเห็นได้จากบทนิยามคำว่า "ลิขสิทธิ์" ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ซึ่งบัญญัติว่า "ลิขสิทธิ์หมายความว่า สิทธิแต่ผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น"

2.2.2 ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินหรือบุคคลสิทธิ์

ก. ความหมายของทรัพย์สินและบุคคลสิทธิ์¹

ทรัพย์สิน ตรงกับคำว่า jus in rem ในภาษาลาติน หมายถึง สิทธิที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินหรือเป็นสิทธิที่จะบังคับเอากับทรัพย์สินโดยตรง เช่น กรรมสิทธิ์ เป็นทรัพย์สินที่ทำให้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินสามารถใช้สอย จำหน่ายทรัพย์สิน ดัดแปลงเอาทรัพย์สินนั้นคืนจากผู้ที่ไม่มีอำนาจยึดถือเอาไว้ได้ ทรัพย์สินเป็นสิทธิที่ไต่ถามบุคคลใดทั่วไป หรือไต่ถามบุคคลใดทั่วโลก เช่น เรามีกรรมสิทธิ์ในนาฬิกาของเราซึ่งเป็นทรัพย์สิน แม้ว่าเราจะนำนาฬิกานั้นไปต่างประเทศแห่งใดเรายังมีกรรมสิทธิ์ในนาฬิกาของเราอยู่ ผู้ใดจะมาเอา

¹ น.นุช สุธีวะ, "บุคคลสิทธิ์และทรัพย์สิน" วารสารกฎหมาย, 4 (มกราคม - เมษายน 2521) : 138 - 140.

ไปโดยไม่มีสิทธิเราขอมติตามเอาคืนได้เสมอ เนื่องจากทรัพย์สินเป็นสิทธิที่ไต่ถามต่อบุคคลใด ๆ ใ้หายไป ทรัพย์สินจึงจะก่อตั้งขึ้นได้ก็แต่อาศัยอำนาจทางกฎหมายเพื่อที่จะให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้เพราะมีหลักอยู่ว่า บุคคลจะอ้างความไม่รู้กฎหมายมาเป็นข้อแก้ตัวมิได้

บุคคลสิทธิ ตรงกับคำว่า *jus in personam* ในภาษาลาติน หมายถึง สิทธิที่มีอยู่เหนือบุคคลในอันที่จะบังคับบุคคลซึ่งเป็นผู้สัญญาหรือลูกหนี้ให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือให้งดเว้นมิให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือให้ส่งมอบทรัพย์สินให้ เช่น สิทธิของเจ้าหนี้ตามสัญญาซึ่งสามารถบังคับให้ลูกหนี้ชำระเงินตามสัญญาได้ บุคคลสิทธินี้เป็นสิทธิที่จะบังคับเอาแก่ผู้สัญญาผู้สืบทอดสิทธิของผู้สัญญาหรือลูกหนี้เท่านั้น จะใช้บังคับหรือไต่ถามบุคคลอื่นทั่วไปมิได้ และหากผู้สัญญาผู้สืบทอดสิทธิของผู้สัญญาหรือลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามสิทธินั้น ๆ ผู้มีสิทธิตามสัญญาหรือเจ้าหนี้ต้องฟ้องร้องบังคับที่ยังโรงศาล จะบังคับกันเองมิได้ บุคคลสิทธินี้อาจเกิดขึ้นได้โดยนิติกรรม เช่น สัญญา หรือนิติเหตุ เช่น ละเมิดก็ได้

ข. ข้อแตกต่างระหว่างทรัพย์สินและบุคคลสิทธิ¹

1. บุคคลสิทธิ เป็นสิทธิระหว่างผู้สัญญา ผู้สืบทอดสิทธิของผู้สัญญา หรือเจ้าหนี้กับลูกหนี้ในอันที่จะบังคับให้ผู้สัญญา ผู้สืบทอดสิทธิของผู้สัญญาหรือลูกหนี้กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ หรือส่งมอบทรัพย์สินตามสัญญา หรือตามมูลหนี้ สิทธิเช่นนี้เป็นสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่ง

ทรัพย์สิน เป็นสิทธิที่ไต่ถามเอาจากทรัพย์สินโดยไม่ว่าถึงตัวบุคคลว่าจะเป็นผู้สัญญาผู้สืบทอดสิทธิของผู้สัญญาหรือลูกหนี้ของผู้ทรงทรัพย์สินหรือไม่ เช่น สิทธิจำนองเป็นทรัพย์สิน ฉะนั้นผู้รับจำนองจึงมีสิทธิบังคับจำนองเอาจากตัวทรัพย์สินที่จำนองได้เสมอ ไม่ว่าทรัพย์สินที่จำนองจะโอนไปเป็นของผู้ใดบ้าง ๆ ที่ผู้นั้นมิได้เป็นผู้จำนองทรัพย์สินนั้นต่อผู้รับจำนองเลขก็ตาม (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 702)

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 140 - 142.

2. บุคคลสิทธิ เกิดขึ้นได้โดยนิติกรรม เช่น ทำสัญญาจะซื้อขาย ทำสัญญาเช่าทรัพย์สิน ทำสัญญาจ้างแรงงาน หรือจ้างทำของ เป็นต้น สิทธิที่จะบังคับคู่สัญญาหรือผู้สืบทอดของคู่สัญญาไปปฏิบัติตามสัญญานั้น ๆ คือ บุคคลสิทธิ นอกจากนี้บุคคลสิทธิยังเกิดจากนิติเหตุได้ เช่น เมื่อมีการละเมิดเกิดขึ้นผู้เสียหายย่อมมีสิทธิฟ้องร้อง เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้ทำละเมิด สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนนี้เป็นบุคคลสิทธิ

ทรัพย์สินสิทธิ เกิดขึ้นโดยอาศัยอำนาจของกฎหมายเท่านั้น กล่าวคือ ถ้าไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจในการก่อตั้งไว้แล้ว ผู้หนึ่งผู้ใดจะคิดค้นก่อตั้งทรัพย์สินขึ้นมาเองมิได้ ทรัพย์สินสิทธิที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้อำนาจก่อตั้งได้ เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิอาศัย ภาระจำยอม

3. บุคคลสิทธิ ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจงเท่านั้น เช่น ในกรณีสัญญา ก็คือคู่สัญญา หรือผู้สืบทอดของคู่สัญญาในอันที่จะกระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือส่งมอบทรัพย์สินตามสัญญา ในกรณีละเมิดก็คือ ผู้ทำละเมิด หรือผู้หนึ่งที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบกับผู้ทำละเมิดด้วยเท่านั้น เช่น นายจ้างต้องรับผิดชอบกับลูกจ้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 ทวิการต้องรับผิดชอบกับตัวแทนตามมาตรา 427 ผู้ว่าจ้างต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดของผู้รับจ้าง ตามมาตรา 428 ครูอาจารย์ นายจ้าง ผู้รับดูแลผู้ไร้ความสามารถต้องรับผิดชอบกับผู้ไร้ความสามารถตามมาตรา 430 เป็นต้น

ทรัพย์สินสิทธิ ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลทั่วไป กล่าวคือ บุคคลใด ๆ ก็ตามต้องรับรู้ในทรัพย์สินสิทธิของเจ้าของทรัพย์สิน สิทธิจะคงไม่เกี่ยวข้องกับขัดขวางการใช้ทรัพย์สินนั้น เช่น ก. มีภาระจำยอมในอันที่จะเดินผ่านที่ดินของ ข. เป็นเวลา 10 ปี ก่อนครบ 10 ปี ข. ขายที่ดินนั้นให้ ค. ค. ก็จำต้องยอมให้ ก. มีสิทธิเดินผ่านที่ดินนั้นได้ต่อไปจนกว่าจะครบ 10 ปี ค. จะอ้างว่าภาระจำยอมเมื่ออยู่ระหว่าง ก. และ ข. เท่านั้น ตนมิได้รู้เห็นยินยอมด้วยมิได้

4. บุคคลสิทธิ เป็นสิทธิในคงทนถาวรมีระยะเวลาจำกัดในการใช้ หากไม่ใช่ เสียภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้บุคคลสิทธินั้นย่อมสิ้นไป ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ นี้เรียกว่า อายุความ ทั้งนี้จะเห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 163 ซึ่งบัญญัติว่า "อันสิทธิเรียกร้องอย่างใด ๆ ดำไว้ได้ใช้บังคับเสียภายในระยะเวลาอันกฎหมาย กำหนดไว้ ท่านว่าตกเป็นอันขาดอายุความ ห้ามมิให้ฟ้องร้อง" อายุความที่ยาวที่สุดที่ กฎหมายอนุญาตไว้มีกำหนด 10 ปี ทั้งบัญญัติไว้ใน มาตรา 164

ทรัพย์สินสิทธิ เป็นสิทธิคงทนถาวร แม้จะไม่ใช่ทรัพย์สินชำนานเพียงใด ทรัพย์สินสิทธิก็หาระงับสิ้นไปไม่ เช่น กรรมสิทธิ์ แม้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินจะมีได้ใช้สอยทรัพย์สิน นั้นชำนานเท่าใดก็ตาม กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นก็ยังมีอยู่ ทรัพย์สินนั้นยังเป็นของเจ้าของอยู่เสมอ เว้นเสียแต่จะเปลี่ยนให้บุคคลอื่นครอบครองปรปักษ์ทรัพย์สินนั้นจนครบระยะเวลาตามที่บัญญัติไว้ ในมาตรา 1382 หรือมาตรา 1383 บุคคลอื่นย่อมได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นไป ซึ่งเป็นเรื่อง ที่บุคคลอื่นได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หากทำให้กรรมสิทธิ์ระงับไปเพราะเหตุ ที่ไม่ใช่ไม่ เพราะเพียงแต่ไม่ใช้กรรมสิทธิ์โดยไม่มีผู้ใดเข้ามาเกี่ยวข้องโดยการครอบครอง ปรปักษ์แล้วไม่มีทางที่กรรมสิทธิ์จะระงับไปได้เลย มีข้อยกเว้นสำหรับทรัพย์สินที่อยู่ 2 ประการคือ ภาระจำยอม ภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1399 และมาตรา 1434 บัญญัติว่าถ้าไม่ใช่ 10 ปี ย่อมสิ้นไป การสิ้นไปของ ทรัพย์สินสิทธิ 2 ประการนี้ ถือว่าเป็นกรณีพิเศษนอกเหนือไปจากหลักทั่วไป

ค. ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิประเภทใด จากการวิเคราะห์กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทย ในส่วนนี้เห็นว่า มีข้อที่น่าพิจารณาคงนี้

1. จากการกล่าวถึงลักษณะของบุคคลสิทธิและทรัพย์สินสิทธิข้างต้นนั้น จะเห็นว่าลิขสิทธิ์หาใดมีลักษณะของบุคคลสิทธิหรือทรัพย์สินสิทธิทุกประการไม่

ข้อแตกต่างจากบุคคลสิทธิ เช่น ในเรื่องการเกิดแห่งสิทธิกล่าวคือ การเกิด แห่งสิทธิในเรื่องบุคคลสิทธิเกิดขึ้นโดยนิติกรรมซึ่งแตกต่างจากเรื่องทรัพย์สินสิทธิซึ่งเกิดขึ้นโดย อำนาจแห่งกฎหมาย กรณีแห่งลิขสิทธิ์นั้น การเกิดขึ้นแห่งสิทธิเกิดขึ้นทันทีเมื่อสร้างสรรค์

งานเสรีภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด¹ ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายให้อ่านาจนั้น

ข้อที่แตกต่างจากทรัพย์สินคือ เช่น ในเรื่องการสิ้นสุดแห่งสิทธิ เนื่องจากตามหลักในเรื่องทรัพย์สินถือว่าทรัพย์สินเป็นสิทธิคงทนถาวรแม้ไม่ใช่ทรัพย์สินก็ตาม เพียงแต่ทรัพย์สินก็หาระงับสิ้นไปไม่ ซึ่งต่างจากบุคคลสิทธิซึ่งเป็นสิทธิไม่คงทนถาวรมีระยะเวลาจำกัดในการใช้หากไม่ใช่ภายในระยะเวลาที่กำหนดบุคคลสิทธิย่อมสิ้นไปกรณีสิทธิอันนั้นเป็นสิทธิมีอายุจำกัดในการใช้² ฉะนั้นสิทธิจึงต่างกับทรัพย์สินในจุดนี้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การที่จะจัดสิทธิให้เป็นบุคคลสิทธิหรือทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งโดยตรงจึงไม่สะดวกใจนัก เพราะมีความขัดแย้งกันอยู่ในตัว ข้อที่น่าสังเกตคือนักกฎหมายส่วนใหญ่ เช่น ท่านศาสตราจารย์เสนีย์ ปราโมช ท่านศาสตราจารย์ประมวล สุวรรณศรี ท่านศาสตราจารย์บัญญัติ สุธีวะ ท่านศาสตราจารย์ปรีดี เกษมทรัพย์ ใ้จัดให้สิทธิเป็นทรัพย์สิน³ เหตุผลประการหนึ่งซึ่งท่านศาสตราจารย์เสนีย์ ปราโมช เคยให้ไว้คือ "ทรัพย์สินจะก่อตั้งขึ้นได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น จึงจะเห็นได้จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1298 กฎหมายที่กล่าวนี้อาจเป็นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นก็ได้ / สิทธิก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและ

¹ พระราชบัญญัติสิทธิ พ.ศ. 2521 มาตรา 6

² พระราชบัญญัติสิทธิ พ.ศ. 2521 มาตรา 16 - 23

³ ดู ก. ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสาส์น, 2520), หน้า 118 - 119.

ข. ประมวล สุวรรณศรี, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1, 4 ว่าด้วยทรัพย์สิน, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรือง, 2525), หน้า 138.

ค. บัญญัติ สุธีวะ, "บุคคลสิทธิและทรัพย์สิน," หน้า 140.

ง. ปรีดี เกษมทรัพย์, กฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป, (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, 2526), หน้า 93.

ศิลปะกรรม (ปัจจุบันคือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 : ผู้เขียน) จึงเป็นทรัพย์สิน¹ แต่อย่างไรก็ดีเหตุผลดังกล่าวยังปรากฏร่องรอยของความไม่แน่นอนซึ่งท่านศาสตราจารย์เสนีย์ ปราโมช ก็ได้เคยกล่าวไว้ว่า " . . . เนื่องจากไม่มีตัวบทกำหนดขอบเขตและความหมายของคำว่า "ทรัพย์สิน" ไว้จึงเป็นเรื่องที่ต้องค้นหาทำความเข้าใจในลักษณะของสิทธิเพื่อวินิจฉัยเอาเอง . . ."²

สำหรับผู้เขียนมีความเห็นว่ากรณีที่นักกฎหมายพยายามจัดลิขสิทธิ์ให้เป็นทรัพย์สินนั้นน่าจะเป็นเพราะมีลักษณะที่ใกล้เคียงในทางทรัพย์สินมากกว่าบุคคลสิทธิซึ่งการจัดดังกล่าวแม้จะใช้ได้ แต่ก็ยังมีข้อขัดข้องในเหตุต่าง ๆ อีกหลายประการ ในทางตรงกันข้ามถ้าจัดลิขสิทธิ์เป็นบุคคลสิทธิก็มีข้อขัดข้องเช่นกัน กล่าวคือ

1. หากจัดลิขสิทธิ์เป็นบุคคลสิทธิ จะก่อให้เกิดข้อขัดข้องแก่บุคคลภายนอกผู้สุจริต เช่น กรณีการโอนสิทธิในบุคคลภายนอก ซึ่งตามหลักในเรื่องบุคคลสิทธิผู้โอนจะต้องแจ้งการโอนสิทธิดังกล่าวเป็นหนังสือให้ลูกหนี้ทราบ³ ซึ่งบุคคลภายนอกสามารถตรวจสอบการโอนดังกล่าวได้ แต่ลิขสิทธิ์นั้นเป็นสิทธิที่ไม่มีลูกหนี้ ฉะนั้นผู้โอนจึงไม่ทราบว่าต้องแจ้งการโอนแก่ใคร กรณีปัญหาจะเกิดขึ้น เช่น นาย ก. เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่งได้โอนลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าวให้แก่ นาย ข. ไปแล้ว ต่อมา นาย ก. ได้โอนลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าวให้แก่ นาย ค. อีก นาย ค. รับโอนไว้โดยสุจริต กรณีนี้จะเห็นว่า นาย ค. เป็นผู้รับโอนลิขสิทธิ์โดยไม่มีสิทธิซึ่งผู้สุจริต โดยอาจกล่าวได้ว่าคนเหตุของข้อขัดข้องนี้อยู่ที่ว่า นาย ค. ไม่สามารถจะตรวจสอบได้ว่าลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าว นาย ก. ได้โอนให้ นาย ข. ไปแล้ว ปัญหาข้อขัดข้องลักษณะเดียวกันนี้ก็อาจเกิดขึ้นเช่นกัน ในกรณีการอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ซึ่งมิได้ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521

¹ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน, หน้า 118 - 119.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306.

2. หากจกัลสิทธิเป็นทรัพย์สิน จะก่อให้เกิดข้อขัดข้องแก่บุคคลภายนอกผู้สุจริต เช่นกัน เนื่องจากหลักในเรื่องทรัพย์สิน ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ก็ถือเอาการครอบครองทรัพย์สินเป็นหลัก¹ ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ก็ถือเอาการแสดงออกทางทะเบียนเป็นหลัก² ทั้งสองกรณีบุคคลภายนอกสามารถตรวจสอบความถูกต้องในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือการโอนต่าง ๆ ที่มีขึ้นได้ แต่เนื่องจากลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง (ถึงได้กล่าวแล้วในหัวข้อ 2.1.2) นอกจากนั้นการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ยังไม่คงมีการจดทะเบียนอีกด้วย ฉะนั้นหากนำหลักในเรื่องทรัพย์สินดังกล่าวข้างต้นมาใช้กับเรื่องลิขสิทธิ์จึงไม่เหมาะสม ด้วยเหตุที่บุคคลภายนอกไม่มีโอกาสตรวจสอบโดยอาศัยระบบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้เลยว่าเป็นเจ้าของสิทธิที่แท้จริงอย่างไร / นอกจากนั้นยังมีความไม่เหมาะสมในการนำหลักเรื่องทรัพย์สินมาใช้กับเรื่องลิขสิทธิ์อีก เช่น หากนำเรื่องหลักที่ฐานทั่วไปในเรื่องผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอนมาใช้ ผู้รับโอนรายหลังก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายแม้จะสุจริต และได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเต็มที่แล้ว หรือหากนำเอาข้อยกเว้นกรณีซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1330³ หรือมาตรา 1332⁴ มาใช้กับเรื่องลิขสิทธิ์ก็อาจไม่เป็นธรรมกับผู้รับโอนรายแรก ตัวอย่างเช่น นาย ก. เป็นเจ้าของ

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1303

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1299 - 1302

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1330 บัญญัติว่า "สิทธิของบุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล หรือพนักงานรักษาทรัพย์ในคดีล้มละลายนั้น ท่านว่ามิเสียไปถึงแม้ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีชื่อของจำเลย หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือผู้ล้มละลาย"

⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1332 บัญญัติว่า "บุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินมาโดยสุจริตในการขายทอดตลาด หรือในท้องตลาด หรือจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น ไม่จำเป็นต้องคืนให้แก่เจ้าของแท้จริง เว้นแต่เจ้าของจะชดใช้ราคาที่ซื้อมา"

ลิขสิทธิ์ในงานประเภทหนึ่ง ต่อมาได้ทำหนังสือโอนลิขสิทธิ์ในงานนั้นให้แก่ นาย ข. ภายหลังจาก นาย ก. ถูกฟ้องตกเป็นจำเลยในคดีล้มละลายเรื่องหนึ่ง ทรัพย์สินของนาย ก. ทั้งหมดรวม ทั้งลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าวศาลได้มีคำสั่งให้ขายทอดตลาด นาย ก. เป็นผู้ซื้อลิขสิทธิ์ในงาน ดังกล่าวจากการขายทอดตลาด ดังนั้น นาย ก. ย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1330 และมาตรา 1332 สิทธิของนาย ก. ไม่เสียไป และไม่จำต้องคืนทรัพย์สิน (ลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าว) ให้แก่นาย ข. แม้นาย ข. จะพิสูจน์ได้ว่าตนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ซึ่งได้มา จากการโอนโดยทำเป็นหนังสืออย่างถูกต้องก็ตาม

เหตุผลที่ไม่สามารถจัดลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินหรือบุคลิกสิทธิได้โดยตรงนั้น เนื่องจาก ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิประเภทหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นใหม่ภายหลังที่ระบบบุคลิกสิทธิและทรัพย์สินได้ก่อตั้งขึ้น อย่างมั่นคงถาวรเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้ว จึงก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในปัจจุบันว่าจะจัดสิทธิประเภท นี้เป็นสิทธิประเภทใด ข้อที่น่าสังเกตคือ ทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ได้แก่ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้าได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยวิธีการจดทะเบียน¹ ส่วนกฎหมายลิขสิทธิ์นั้น ในต่างประเทศบางประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยสร้าง ระบบจดทะเบียนขึ้นมา สำหรับกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทย คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์เป็นการได้มาโดยอัตโนมัติ (ไปรคดูบทที่ 2 หัวข้อ 3.1) ซึ่งอาจ ได้รับแนวความคิดจากระบบกฎหมายของประเทศภาคพื้นยุโรปในเรื่องนี้ ดังนั้นในปัจจุบันปัญหา ในเรื่องนี้จึงไม่ได้รับการแก้ไขแต่อย่างใด ซึ่งแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวในเรื่องนี้หากจะเปลี่ยนระบบ การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์เป็นระบบจดทะเบียนดัง เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นคงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก เพราะระบบการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์โดยอัตโนมัติตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้ฝังลึก ลงไปมากแล้ว เหตุผลอีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ การเปลี่ยนไปใช้ระบบจดทะเบียนนั้นจะต้อง เสียค่าใช้จ่ายสูงมากทั้งทางด้านการดำเนินงาน และงบประมาณของแผ่นดินเพื่อการนี้ ทางแก้ไขที่พอ จะเป็นไปได้ในปัจจุบันในเรื่องนี้เห็นว่าการใช้วิธีการที่เรียกว่า Notification of

¹ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 33 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2474 มาตรา 6

Transfer or Licencing¹ กล่าวคือ การโอนลิขสิทธิ์ก็ตีหรือการอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ก็ตีจะสามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกที่จะต้องแจ้งการโอนและการอนุญาตดังกล่าวต่อเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการที่รับผิดชอบในเรื่องนี้โดยตรง วิธีการเช่นนี้ไม่ใช่วิธีการใหม่แต่อย่างใด แม้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องการโอนหุ้นก็ใช้วิธีการนี้² นอกจากนี้วิธีการดังกล่าวยังมีข้อดีในแง่ที่ไม่กระทบถึงหลักพื้นฐานในเรื่องการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์โดยอัตโนมัติในกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับปัจจุบัน / ข้อที่นำส่ง เอกอภัยประการหนึ่งก็คือ หากใช้วิธีการดังกล่าวนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาก็จะต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักการตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ในเรื่องการอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายมิได้บังคับว่าจะต้องทำเป็นหนังสือ³ ก็ต้องแก้ไขในหลักการที่ว่า การอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ในทุกกรณีต้องทำเป็นหนังสือเพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาคำถามวิธีการดังกล่าว

2.2.3 ลิขสิทธิ์ต่างกับกรรมสิทธิ์อย่างไร

ก. ความหมายของกรรมสิทธิ์

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่มีคำบทให้วิเคราะห์ให้ได้ว่ากรรมสิทธิ์คืออะไร คงมีอยู่แค่เพียงว่าเจ้าของกรรมสิทธิ์มีสิทธิอะไรบ้าง (มาตรา 1336) Austin นักนิติศาสตร์ อังกฤษกล่าวว่า กรรมสิทธิ์หมายถึงสิทธิในทรัพย์สินซึ่งไม่มีข้อจำกัดในการใช้ ไม่มีข้อกำหนดห้ามในการจำหน่าย ไม่มีกำหนดเวลาจำกัดซึ่งความหมายนี้ ท่านศาสตราจารย์เสนีย์ ปราโมช เห็นว่ากว้างไป สิทธิใด ๆ ทั้งสิ้นทุกอย่างต้องมีข้อจำกัดตามกฎหมายอยู่บ้างไม่มากก็น้อย การที่ผู้ใดเป็นเจ้าของมีกรรมสิทธิ์ในก้อนอิฐก้อนหนึ่งไม่ได้หมายความว่า

¹ สัมภาษณ์ จรัญ ภักดีธนากุล, 27 ธันวาคม 2528

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129

³ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มาตรา 14

ความว่า กฎหมายจะรับรองให้ผู้นั้นมีอำนาจโดยไม่จำกัดในการใช้ถึงแก่จะเอาไปขวางที่ระคนเลนไค้ตามชอบใจ ทั้งข้อกำหนดห้ามในการจำหน่ายก็อาจมีได้ (มาตรา 1700 ถึง 1702) จึงเห็นว่า อำนาจกรรมสิทธิ์จะต้องอยู่ภายในบังคับขอบเขตของจำกัดแห่งกฎหมายและข้อจำกัดกรรมสิทธิ์ก็มีอยู่มากมายหลายประการจะเข้าใจว่ากรรมสิทธิ์เป็นสิทธิอันมีลักษณะเกิดจากปราศจากข้อชี้ขั่นเขตจำกัดในกฎหมายใด ๆ นั้นหาถูกต้องไม่ กรรมสิทธิ์ก็คล้ายกับเสรีภาพในข้อที่ว่าตามความคิธรรมคาหลงเข้าใจผิดว่าเป็นเรื่องเกิดจากใ้้อำนาจเต็มที แต่ตามกฎหมายต้องมีข้อจำกัดโดยความจำเป็นเพื่อประโยชน์ของคนอื่นหรือประเทศชาติเป็นส่วนรวมมีหลักกว้าง ๆ กล่าวกันมาเป็นภาษิตว่า ในการใช้สิทธิของตนต้องไม่ให้คนอื่นเสียหาย (Sicutere tuo ut alienum non laedos) ¹

ข. ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างลิขสิทธิ์กับกรรมสิทธิ์

1. เรื่องความมีลักษณะถาวร กล่าวคือ ลิขสิทธิ์ซึ่งเคยเรียกกันว่า กรรมสิทธิ์หนังสือนั้น (ดูพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ. 120) ก็มีบทบัญญัติกำหนดเวลาเอาไว้อาจจะดับสิ้นไปเองได้ (ดูพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474 มาตรา 14 ถึง 19 และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มาตรา 16 - 23) โดยลักษณะที่อาจดับสิ้นไปด้วยกาลเวลาเช่นนี้ นักนิติศาสตร์จึงหากันเห็นว่า ลิขสิทธิ์หาใช่กรรมสิทธิ์ไม่ เพราะขาดลักษณะถาวรที่จะคงอยู่ไ้ตลอดไปในพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรมจึงตั้งชื่อเสียใหม่ว่าลิขสิทธิ์ ไม่เรียกว่า กรรมสิทธิ์หนังสือดังแต่ก่อน สำหรับกรรมสิทธิ์นั้นไม่มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดว่าอาจดับสิ้นไปโดยกาลเวลาหรือโดยที่เจ้าของไม่ได้ใช้ ²

¹ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน, หน้า 166.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 168 - 169.

2. เรื่องวัตถุแห่งลิขสิทธิ์ กล่าวคือ กรรมสิทธิ์เป็นสิทธิเหนือทรัพย์สิน เป็นวัตถุมีรูปร่าง ส่วนลิขสิทธิ์เป็นสิทธิใน "งาน" ที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น "งาน" ในที่นี้หมายถึงงานสร้างสรรค์ทางศิลปวรรณคดีหรือวิทยาการซึ่งมิได้เป็นวัตถุมีรูปร่างเหมือนทรัพย์สิน แต่เป็นรูปแบบของความคิดที่ผู้สร้างสรรค์ถ่ายทอดให้ปรากฏเป็นที่รับรู้กันได้ในลักษณะหนึ่งโดยอาศัยภาพ เสียง หรือสัญลักษณ์ หรือตัวอักษร ฯลฯ หรือสิ่งที่สามารถสื่อสารให้สามารถสัมผัสรับรู้กันได้ทางใดทางหนึ่งเป็นเครื่องมือ / ใดๆ ก็คือ "งานสร้างสรรค์" อันเป็นสิ่งไม่มีรูปร่างมักจะปรากฏอยู่ในวัตถุมีรูปร่าง เช่น งานพิมพ์ ปรากฏในหนังสือเล่มหนึ่งหรืองานประติมากรรมในรูปปั้นรูปหนึ่ง ใจความที่ผู้กนิพจนธ์เรียบเรียงลงไว้ในหนังสือหรือประติมากรรมของรูปปั้นเป็น "งาน" ซึ่งเกิดจากการใช้สติปัญญาถ่ายทอดลงไว้ และปรากฏอยู่ในวัตถุนั้น ๆ นับเป็นสิ่งไม่มีรูปร่างที่ปรากฏเป็นที่รับรู้กันได้ในวัตถุมีรูปร่าง อันได้แก่ หนังสือหรือรูปปั้นนั้น ๆ ถ้าใครเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหนังสือก็หมายความว่าเขาเป็นเจ้าของวัตถุมีรูปร่างที่ประกอบด้วยกระดาษมีข้อความบันทึกไว้เขียนรวมเป็นเล่ม แต่เขาอาจจะไม่ได้เป็นเจ้าของความเรียงหรืองานนิพนธ์ที่ถ่ายทอดออกมาเป็นตัวหนังสือเล่มนั้นเลย สิทธิในงานพิมพ์ดังกล่าวเป็นของเจ้าของลิขสิทธิ์งานนิพนธ์นั้น ๆ เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ใครก็ตามที่ซื้อหนังสือที่ผู้พิมพ์พิมพ์ออกจำหน่ายจึงเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หนังสือ อันเป็นวัตถุมีรูปร่าง แต่ผู้ซื้อหนังสือมิได้เป็นเจ้าของรูปแบบทางความคิดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนั้นแต่ประการใด เป็นที่แน่นอนว่าเจ้าของลิขสิทธิ์หนังสือเล่มนั้นมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้สอยหนังสือเล่มนั้นโดยการเอาหนังสือเล่มนั้นออกให้เช่า และมีสิทธิแม้จะทำลายหนังสือเล่มนั้นเสียก็ได้ โดยอาศัยสิทธิในฐานะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ แต่เจ้าของกรรมสิทธิ์หนังสือเล่มนั้นไม่มีสิทธิที่จะคัดลอกหรือนำข้อความในหนังสือเล่มนั้นมาพิมพ์ซ้ำเพื่อจำหน่ายหากำไร เพราะแม้เขาจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หนังสือ เขาก็ไม่มีสิทธิจัดพิมพ์หนังสือเล่มนั้น ด้วยเหตุที่สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์¹

¹ กิตติศักดิ์ ปรกติ, "การคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกฎหมายไทย," หน้า 8 - 9.

2.3 เหตุที่ต้องมีการคุ้มครองลิขสิทธิ์

ก่อนที่จะกล่าวถึงเหตุที่ต้องมีการคุ้มครองลิขสิทธิ์จำเป็นต้องมีการกล่าวถึง ทฤษฎีการคุ้มครองลิขสิทธิ์เสียก่อน

ทฤษฎีการคุ้มครองลิขสิทธิ์

ในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์นี้ ได้มีแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครอง ลิขสิทธิ์ของนักกฎหมายอยู่ 2 ทฤษฎี ซึ่งมีความเห็นแตกต่างกัน คือ

1. ทฤษฎีเสรีนิยม แนวความคิดของทฤษฎีนี้เห็นว่า บรรดางานสร้างสรรค์ จากความนึกคิดของมนุษย์สมควรให้สาธารณชนโดยทั่วไปได้ใช้ประโยชน์ได้อย่างเสรีเพื่อ เป็นการผลักดันและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรมของประเทศ ทั้งนี้เนื่องจาก ผลงานอันเกิดจากความนึกคิดของมนุษย์ไม่ควรที่จะถือว่าเป็นงานสร้างสรรค์อย่างแท้จริงได้ เพราะ ว่าความนึกคิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ย่อมจะอาศัยจากการได้รับการคลุจจากความนึกคิด ของบรรดาบรรพบุรุษไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม ความนึกคิดอันเป็นความริเริ่มอย่างแท้จริง โดยเอกเทศ เป็นสิ่งที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่างานสร้างสรรค์ของ บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ความจริงเป็นผลิตผลทางสังคม ดังนั้นประโยชน์อันเกิดจากงานสร้างสรรค์ ดังกล่าวจึงสมควรตกเป็นของสังคมด้วย ซึ่งความนึกคิดของมนุษย์นับได้ว่าเป็นทรัพย์สินของ มนุษยชาติที่มีคุณค่าสูงสุด อันควรแก่การยอมรับนับถือของสาธารณชน การใช้ประโยชน์จาก ความนึกคิดของมนุษย์จึงสมควรปล่อยให้เป็นของสาธารณชนอย่างเสรี¹ ซึ่งก็หมายความว่า บรรดางานสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์ตกเป็นของสาธารณะมิใช่สมบัติของผู้สร้างสรรค์แต่อย่างใด

¹ ประพจน์ ฤกษ์รัตน์เมธี, "ระบบการคุ้มครองลิขสิทธิ์," เอกสารประกอบ การเรียนวิชาสัมมนาแก่นักกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (อค์สำเนา).

2. ทฤษฎีคุ้มครองป้องกัน แนวความคิดเห็นของทฤษฎีนี้ เห็นว่าลิขสิทธิ์สมควรได้รับความคุ้มครองป้องกัน เช่นเดียวกับสิทธิทางแพ่งโดยทั่วไป และอ้างว่าลิขสิทธิ์เป็นสิทธิที่ใช้นับบุคคลทั่วไปอย่างหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะพิเศษโดยมีเหตุผลสนับสนุน 2 ประการ และจากเหตุผล 2 ประการนี้เอง ทำให้หลักของลิขสิทธิ์แตกต่างกันออกไปด้วย คือ

ประการแรก เห็นว่า ชีวิตในส่วนตัวใจและสติปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของสภาพบุคคล (Personality) เมื่อสภาพบุคคลได้รับความคุ้มครอง (Protection of one's Personality) การแสดงออกทางความนึกคิดอันเป็นรูปธรรมก็เป็นส่วนหนึ่งของสภาพบุคคล ซึ่งน่าจะได้รับความคุ้มครองด้วย จากเหตุผลสนับสนุนนี้ทำให้ลิขสิทธิ์มีความโน้มเอียงไปในทางที่เห็นว่าการลิขสิทธิ์เป็นสิทธิแห่งสภาพบุคคล (Right of Personality)

ประการหลัง เห็นว่างานสร้างสรรค์อันเป็นผลงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมตกเป็นของบุคคลนั้นแต่ผู้เดียว ถ้าสิ่งนั้นมีคุณค่าทางเศรษฐกิจก็ย่อมเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลนั้น หรืออย่างน้อยที่สุดก็สมควรได้รับการคุ้มครอง เช่นเดียวกับกรรมสิทธิ์ของบุคคลนั้น ซึ่งจากเหตุผลสนับสนุนนี้เป็นที่มาของแนวความคิดที่ว่าลิขสิทธิ์เป็นกรรมสิทธิ์ และเป็นสิทธิในทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง (Right of Incorporeal Property) จากทฤษฎีคุ้มครองป้องกันนี้หากจะเปรียบเทียบทฤษฎีเสรีนิยมแล้วก็จะเห็นว่ายอมจะเกิดผลในทางส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรมมากกว่าเสียอีก เพราะผลแห่งการคุ้มครองที่ได้รับตามทฤษฎีคุ้มครองป้องกัน จะเป็นเหตุให้บุคคลมีความเพียรพยายามสร้างสรรค์งานมากยิ่งขึ้น ¹ และด้วยเหตุนี้จึงได้มีการให้เหตุผลสนับสนุนเพื่อคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งมีเหตุผลที่สำคัญ ๆ ดังนี้ ²

1. หลักที่ว่าด้วยความยุติธรรมทางธรรมชาติ (Principle of Natural Justice) ซึ่งถือว่าผู้สร้างงานเป็นผู้สร้างสิ่งอันแสดงถึงคุณภาพภายในตัวบุคคลเป็นการแสดงออกถึงบุคลิกภาพโดยเฉพาะตัวของผู้นั้น เขาผู้นั้นแต่ผู้เดียวจึงควรมีสิทธิที่จะคัดลอก

¹ ไชยยศ เหมะรัชตะ, ปัญหากฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 26.

² Stephen M. Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights, pp. 3 - 4.

เองวางแผนของเขาควรจะนำออกโฆษณาหรือไม่ หรือจะนำออกโฆษณาโดยวิธีใด และควรมีสิทธิหวงกับบุคคลอื่นมิให้กระทำการใดที่จะทำให้ผลผลิตทางปัญญาของเขาต้องเสียหายไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เพื่อความเป็นธรรมอย่างยิ่งสำหรับผู้สร้างสรรค์ซึ่งต้องใช้สติปัญญา ความรู้ความสามารถ ความชำนาญในการสร้างสรรค์งานขึ้นมา และสังคมก็ได้รับประโยชน์จากงานนั้น ๆ ดังนั้นผู้สร้างสรรค์จึงควรมีสิทธิในการนำผลงานของตนมาใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์แห่งการสร้างสรรค์งานนั้นขึ้นมาและรวมตลอดถึงการอนุญาตให้ผู้อื่นนำผลงานนั้น ๆ ไปใช้ประโยชน์ได้โดยผู้สร้างสรรค์ได้รับประโยชน์ตอบแทนตามที่เห็นสมควร

2. หลักทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Argument) ซึ่งถือว่าโดยปกติการสร้างงานใดขึ้นมางานนั้นต้องมีการลงทุนและเพื่อสร้างขึ้นมาแล้วก็ต้องหาวิธีทางที่จะนำออกสู่ประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องลงทุนอีกเช่นกัน และคงไม่มีใครกล้าที่จะลงทุนเว้นแต่จะคาดคิดว่างานจะคุ้มทุนพร้อมทั้งมีผลกำไรตามสมควร ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้ลงทุน

3. หลักทางด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมของชาติ (Cultural Argument) ซึ่งถือว่างานที่มีผู้สร้างสรรค์ขึ้นมาจะกลายเป็นสมบัติของชาติในที่สุด ฉะนั้นการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตามที่สนับสนุนการสร้างสรรค์จึงก่อประโยชน์ให้แก่สาธารณะในการเสริมสร้างวัฒนธรรมของชาติขึ้น

4. หลักทางด้านสังคม (Social Argument) ซึ่งถือว่า การสร้างสรรค์งานและนำออกเผยแพร่สู่ประชาชนเป็นส่วนรวมย่อมเป็นสิ่งเชื่อมโยงและหล่อหลอมความรู้สึกนึกคิดของคนในชาติที่ต่างชนชั้นกันไม่ว่าด้วยฐานะ เพศ อายุ ศิว ดังนั้นการให้ความคุ้มครองต่องานที่สร้างสรรค์ขึ้น จึงก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นการส่งเสริมให้มีผู้เริ่มคิดสร้างสรรค์งานศิลปกรรมและวรรณกรรมมากขึ้น เพื่อสังคมโดยส่วนรวมจะได้รับประโยชน์จากการสร้างสรรค์งานดังกล่าว การที่ผู้สร้างสรรค์งานได้รับค่าตอบแทนจากความเพียรพยายามอุทิศส่ำหะของคนเป็นมูลเหตุจูงใจให้มีผู้เริ่มคิดสร้างสรรค์งานมากขึ้นนั่นเอง

2.4 ระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ที่สำคัญ

ระบบกฎหมายลิขสิทธิ์มีความสำคัญต่อการศึกษากฎหมายลิขสิทธิ์ เพราะระบบแต่ละระบบซึ่งแตกต่างกันจะสะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจของประเทศซึ่งยอมรับระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ระบบใดระบบหนึ่ง และแม้ประเทศซึ่งอยู่ในระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ระบบเดียวกันก็ยังมี ความแตกต่างกันพอสมควร โดยมีผู้จำแนกระบบลิขสิทธิ์ใหญ่ ๆ ออกเป็น 4 ระบบ คือ ¹

2.4.1 ระบบภาคพื้นยุโรปหรือระบบสิทธิของผู้สร้างสรรค์ (The Continental European or Droit d'Auteur System) ระบบนี้ถือว่าลิขสิทธิ์เป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์ งานที่สร้างสรรค์ขึ้นเป็นงานที่สะท้อนถึงบุคลิกภาพและสติปัญญาของเจ้าของงาน ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ การจำกัดสิทธิของผู้เป็นเจ้าของจึงไม่ควรมีหรือมีก็ค่อนข้างน้อยที่สุด และโดยที่ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิเฉพาะตัวจึงไม่ควรเป็นสิ่งที่โอนไปให้แก่ผู้อื่นโดยเด็ดขาด เมื่อมีกรณีเจ้าของงานจะทำสัญญากับบุคคลอื่นเกี่ยวกับผลประโยชน์ในงานนั้น เช่น ทำสัญญากับผู้พิมพ์โฆษณาในงานวรรณกรรม สัญญานั้นจะต้องให้ความคุ้มครองแก่ผู้สร้างสรรค์มากพอสมควร เพราะผู้พิมพ์โฆษณาเป็นผู้มีฐานะทางการเงินดีกว่าและเป็นผู้ได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยตรงจากผลงานของคนอื่น หากสัญญาไม่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สร้างสรรค์อย่างเพียงพอแล้ว สัญญานั้นใช้บังคับไม่ได้และเพราะลิขสิทธิ์เป็นสิทธิตามธรรมชาติสิทธิจากสติปัญญา เป็นสิทธิเฉพาะตัวผู้สร้างสรรค์ บุคคลธรรมดาเท่านั้นที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ได้นี้บุคคลเป็นผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของไม่ได้ ฉะนั้นการสร้างภาพยนตร์หรือทำแผ่นเสียง หรือการกระจายเสียงซึ่งเกือบทั้งหมดทำโดยบริษัทจึงไม่อาจก่อให้เกิดลิขสิทธิ์ ผู้สร้างภาพยนตร์ หรือผู้ทำแผ่นเสียงไม่อาจเป็นผู้สร้างสรรค์ แต่บริษัทสร้างภาพยนตร์ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายว่าด้วยการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม

ในระบบนี้มีสิทธิที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ สิทธิในทางจิตใจหรือธรรมสิทธิ (moral right) สิทธินี้โอนไม่ได้ การรับรองสิทธินี้มีขึ้นเพื่อพิทักษ์ผู้สร้างสรรค์ไว้

¹ Ibid, pp. 6 - 11.

จากแรงกดดันทางพาณิชย์ ซึ่งเขาอาจทนการคัดค้านไม่ได้ โดยเฉพาะในระยะต้นของ
การประกอบอาชีพของเขา

ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ริเริ่มระบบนี้ ซึ่งเป็นผลของการปฏิวัติครั้งใหญ่ในฝรั่งเศส
และประเทศที่ใช้ภาษาลาตินอื่น ๆ เช่น อิตาลี สเปน โปรตุเกส และประเทศในลาติน
อเมริกาต่างก็ได้รับแนวความคิดในระบบนี้ สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายเยอรมัน คือ
เยอรมัน ออสเตรีย สวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งแม้จะอาศัยแนวความคิดในระบบนี้ แต่ก็ได้แสดง
อะไรที่ต่างออกไปมากทีเดียว เช่น ในเรื่องสิทธิในทางจิตใจหรือธรรมสิทธิ (moral
right) ไม่มีลักษณะดาวรอย่างที่มีอยู่ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของฝรั่งเศส แต่หมดไปพร้อมกับ
อายุของลิขสิทธิ์ คือ 50 ปี นับแต่วันที่ผู้สร้างสรรค์ตาย ทั้งนี้โดยอาศัยประสบการณ์ที่ว่า
เมื่อถึงระยะเวลาในยามที่จะหลงเหลือทายาทมาฟ้องร้อง เพราะทายาทแทนที่มีสิทธิ
เช่นนั้น กฎหมายในกลุ่มสแกนดิเนเวีย ได้รับอิทธิพลในระบบนี้เหมือนกัน แต่จะไกลไปทาง
กฎหมายเยอรมันยิ่งกว่ากฎหมายฝรั่งเศส และได้พัฒนาลักษณะตนเอง โดยเฉพาะในช่วง
ไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา

2.4.2 ระบบแองโกล - แซกซอน หรือระบบสิทธิในการทำสำเนา

(The Anglo - Saxon or Copyright System) ระบบนี้ไม่มีแนวความคิดทางปรัชญา
กฎหมายลึกซึ้งเหมือนระบบแรก หากดูอย่างง่าย ๆ เพียงว่าลิขสิทธิ์เป็นสิทธิที่จะห้ามมิให้มีการ
ทำซ้ำหรือลอกเลียนงานซึ่งปรากฏออกมาเป็นรูปร่างแล้ว ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิในทางนิเสธ
* เป็นสิทธิที่จะห้ามมิให้บุคคลอื่นกระทำการบางอย่างกับสิ่งซึ่งเป็นของผู้สร้างสรรค์หรือผู้เป็น
เจ้าของระบบนี้ เน้นหนักที่ควรวัดดูที่มีรูปร่างซึ่งเป็นผลสุดท้ายของงานสร้างสรรค์มากกว่าสติ
ปัญญาของผู้สร้างสรรค์ที่ได้สร้างงานนั้นขึ้นมา

ระบบนี้อังกฤษเป็นผู้ริเริ่มจากกฎหมายฉบับหนึ่ง คือ Statute of Queen
Anne 1710 ซึ่งมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองกับผู้พิมพ์ที่ได้ลงทุนในการจัดพิมพ์ การจัด
หาดาลาดเพื่อขายสิ่งพิมพ์จึงเป็นระบบที่ปกป้องทางเศรษฐกิจมากกว่าอย่างอื่น ในระบบนี้ไม่มี

ปัญหาหากจะมีการโอนลิขสิทธิ์จากผู้สร้างสรรค์ไปยังบุคคลอื่น ไม่มีปัญหาในข้อที่ว่าสัญญาต้องมีลักษณะพิเศษเน้นหนักในทางคุ้มครองผู้สร้างสรรค์มากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งอย่างระบบภาคพื้นยุโรป หากแต่ถือความเท่าเทียมกันของผู้สัญญาและความรักก็สิทธิ์ในการแสดงเจตนาเป็นสำคัญ ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นไต่ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล

สหรัฐอเมริกาและประเทศในเครือจักรภพอังกฤษได้รับอิทธิพลในเรื่องนี้จากกฎหมายอังกฤษ

2.4.3 ระบบสังคมนิยม (Socialist System) สหภาพโซเวียตเป็นเจ้าของระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ระบบนี้ ซึ่งก็คงเป็นทำนองเดียวกันกับเรื่องอื่นในการปกครองระบอบสังคมนิยม ซึ่งถือความสำคัญของสังคมเหนือเอกชน ระบบนี้ถือว่าลิขสิทธิ์เป็นเครื่องมือในการจัดขบวนการทางวัฒนธรรม เมื่อใดก็ตามที่ประโยชน์ส่วนได้เสียของเอกชนขัดกับประโยชน์ของชุมชนต้องถือประโยชน์ของชุมชนสำคัญกว่า ฉะนั้นสิทธิในเชิงเศรษฐกิจของงานลิขสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของจึงไม่ค่อยมีความสำคัญเหมือนดังเช่นระบบของประเทศกลุ่มตะวันตก การจัดพิมพ์หนังสือหรือการโฆษณางานจะอยู่ในมือองค์กรของรัฐ ถ้าเป็นการโฆษณางานลิขสิทธิ์ทางสื่อสารมวลชน เช่น การกระจายเสียงโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ หรือหนังสือพิมพ์ จะไม่มีการให้ค่าตอบแทนแก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของงานแต่อย่างใด ถ้าเป็นการโฆษณาต่อประชาชนในรูปอื่น เช่น การแสดงในโรงละคร เจ้าของงานจะได้ค่าตอบแทนบ้างตามสมควร อย่างไรก็ตาม ก็มีสิทธิทางจิตใจหรือธรรมสิทธิ (moral right) บางประการที่ยอมให้ผู้สร้างสรรค์มีได้ เช่น สิทธิของผู้สร้างสรรค์ที่จะห้ามมิให้ผู้อื่นนำไปทำให้คุณภาพของงานต่ำลง เป็นต้น

สำหรับกฎหมายของประเทศสังคมนิยมอื่นในยุโรปตะวันออกมีลักษณะผสมผสานระหว่างกฎหมายของสหภาพโซเวียตกับกฎหมายของประเทศภาคพื้นยุโรป¹

¹ คณิง ภาไชย, หลักทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 51.

2.4.4 ระบบของประเทศกำลังพัฒนา (The Systems of The Developing Countries) ตามประวัติศาสตร์แล้ว ประเทศกำลังพัฒนานั้นส่วนใหญ่ก็ไต่แก่ประเทศซึ่งเคยเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจในสมัยลัทธิการค้าเมืองขึ้นกำลังเฟื่องฟู ผลของลัทธิอาณานิคม (colonialism) ไต่ถึงความล้าหลังทางด้านวัฒนธรรมและทางเศรษฐกิจไว้ในประเทศต่าง ๆ แถวทวีปเอเชีย และลาตินอเมริกาไว้อย่างมาก เนื่องจากในปัจจุบันประเทศกำลังพัฒนายังต้องการใช้ความรู้ เทคนิค และวิทยาการอื่น ๆ อีกมาก ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นจะสามารถเสาะแสวงหามาได้โดยถูกต้องตามกฎหมายก็แต่วิธีการเดียวเท่านั้นคือการจ่ายค่าลิขสิทธิ์ในงานต่าง ๆ ซึ่งประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

ความขาดแคลนเทคโนโลยีซึ่งจะนำมาพัฒนาประเทศมีอยู่หลายสิ่งหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นวิทยาการในสาขาใดก็ตาม ซึ่งก็ยังมีปัญหาว่าประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีวิธีการที่จะแสวงหาวิทยาการเหล่านั้นมาได้ได้อย่างไร ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดและสามารถชี้ปัญหานั้นได้เป็นอย่างดีนั้น ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างในเรื่องของหนังสือและคำรา ซึ่งที่กรุงโตเกียวเมื่อปี ค.ศ. 1966 ได้มีการบันทึกไว้ว่า ความต้องการในเรื่องคำราแถบเอเชียได้รับการตอบสนองเพียง 1 ใน 3 เท่านั้น ฉะนั้นประเทศกำลังพัฒนาจึงมีทางเลือก 2 ทางในการขจัดอุปสรรคเหล่านี้ ประการแรก คือ เพิ่มจำนวนการสั่งซื้อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์หรือหนังสือเข้ามาในประเทศ หรือ ประการที่สอง เพิ่มจำนวนหนังสือที่สามารถจะผลิตโดยการพิมพ์ขึ้นเอง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ คือ ในประการแรก ซึ่งจะต้องมีการจ่ายเงินตราให้เจ้าของลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นชาวต่างชาติ ซึ่งจากสถิติที่ได้รวบรวมเอาไว้ปรากฏว่าประเทศที่ส่งหนังสือออกมากที่สุดสู่ประเทศกำลังพัฒนาอันดับแรกคือ อังกฤษ อันดับต่อไปได้แก่ สหรัฐอเมริกา สเปน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เยอรมันตะวันตก ตามลำดับ¹

¹ Mark Moiseovich Boguslavsky, Copyright in International Relation : International Protection of Literary and Scientific Works, pp. 30 - 38.

เนื่องจากประเทศที่กำลังพัฒนามีมาตรฐานการครองชีพที่ต่ำ ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องราคาของหนังสือ เอกสาร วารสาร เป็นสิ่งสำคัญ ฉะนั้นปัญหาในค่านลิขสิทธิ์เกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายควรจะไ้มีการพิมพ์หนังสือที่จำเป็นโดยปราศจากอุปสรรค การจ่ายเงินแก่นักเขียนต่างชาติหรือต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นอุปสรรคแก่ชาติที่กำลังพัฒนา เหตุนี้จึงต้องมีการต่อสู้กับประเทศทุนนิยมที่หวังแทนในเอกสิทธิ์การพิมพ์และผู้เกี่ยวข้อง และในคราวประชุมที่โบโกตา (Bogota) มีผู้กล่าวว่าประเทศกำลังพัฒนา รู้สึกว่าถูกหลอกลวงในเรื่องความหวังในอันที่จะมีการพิมพ์เป็นของเขาเองเพื่อจะได้ศึกษาแหล่งวัฒนธรรมของโลก เนื่องจากไม่สามารถขอลิขสิทธิ์ในหนังสือบางเล่มได้¹

สำหรับอนุสัญญากรุงเบอร์น์ที่ได้รับการแก้ไข ณ กรุงปารีส และเป็นปีที่มีการใช้บังคับอนุสัญญา ว่าด้วยลิขสิทธิ์สากลฉบับที่แก้ไข (The Revised Universal Copyright Convention) อนุสัญญาทั้ง 2 ฉบับได้ยอมให้ประเทศกำลังพัฒนาได้รับประโยชน์ในงานอันมีลิขสิทธิ์โดยวิธีการที่เรียกว่า "Compulsory license" ซึ่งโดยหลักก็คือประเทศกำลังพัฒนาอาจออกกฎหมายภายในของตนจำกัดสิทธิของผู้สร้างสรรค์ที่จำต้องยินยอมให้บุคคลอื่นสามารถใช้ประโยชน์ในงานลิขสิทธิ์ของตนได้ภายใต้เงื่อนไขบางประการและโดยมีค่าตอบแทนตามสมควร โดยที่สิทธิดังกล่าวกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะจึงมีผู้เห็นว่าจักเป็นระบบกฎหมายลิขสิทธิ์อีกระบบหนึ่ง² อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าพิจารณาเพิ่มเติมว่าการจักระบบกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นระบบกฎหมายของประเทศกำลังพัฒนานั้นโดยเหตุผลเป็นการสมควรอย่างยิ่ง เพราะประเทศกำลังพัฒนาโดยพื้นฐานเศรษฐกิจเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศซึ่งพัฒนาแล้วก็ต้องได้รับสิทธิพิเศษบางประการ แต่การใช้สิทธิพิเศษดังกล่าวตามที่อนุสัญญาทั้ง 2 ฉบับข้างต้นให้นั้นโดยหลักการแล้วยังไม่เหมาะสมเพราะวิธีการที่เรียกว่า "Compulsory license" นั้นอนุญาตในงานบางประเภท เช่น งานแปลหนังสือนอกจากนี้ยัง

¹ Ibid, p. 40.

² คณิง ภาไชย, "หลักทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์," หน้า 51 - 52.

อนุญาตให้อย่างจำกัดภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้เท่านั้นมิได้ให้อย่างกว้างขวางทั่วไป ในค่านงานอื่น ๆ ซึ่งในปัจจุบันมีความสำคัญมาก เพราะต้องอาศัยเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น งานเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (computer) ซึ่งเป็นงานที่สำคัญต่อการพัฒนา ประเทศและนับวันแต่จะทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นยังถูกจำกัดอยู่มาก ข้อที่น่าสังเกตคือ การกำหนดหลักเกณฑ์ตาม Compulsory License นั้นเป็นการกำหนดโดยประเทศ ที่พัฒนาแล้วและมีการให้อย่างจำกัดภายใต้เป็นไปตามความต้องการของประเทศที่กำลังพัฒนา อย่างแท้จริงไม่ หนทางที่ประเทศกำลังพัฒนาเห็นว่าควรได้รับอย่างแท้จริงก็แต่โดยการเรียกร้อง เพื่อแสวงหาแนวทางต่อรองกับประเทศซึ่งพัฒนาแล้ว เพื่อความเป็นธรรมและประโยชน์ใน การพัฒนาประเทศของตนให้มีโอกาสที่เชื่อมกับประเทศซึ่งพัฒนาแล้วทั้งหลาย ดังเช่นในอดีต ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายเกี่ยวกับเรื่องนี้มาแล้ว ฉะนั้นความ สำคัญของระบบนี้จึงน่าจะอยู่ที่จุดนี้มากกว่า

ข้อที่หึงสังเกตก็คือ ในระบบที่ 4 ซึ่งกำลังกล่าวถึงนี้โดยข้อเท็จจริงแล้วไม่ว่าที่จะ จำแนกเป็นระบบใดเพราะมิได้มีการแสดงถึงลักษณะเฉพาะอย่าง เค้นชัดของกฎหมายภายในของ กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย หากแต่เป็นเพียงข้อตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศที่พัฒนา แล้วหยิบยื่นผลประโยชน์บางอย่าง เมื่อประเทศกำลังพัฒนานั้นเข้าเป็นภาคีแล้วเท่านั้น

2.5.1 สิทธิข้างเคียง (Neighbouring rights)

2.5.1.1 ลักษณะของสิทธิข้างเคียง

ก. ความหมายโดยทั่วไป โดยปกติเป็นที่เข้าใจกันในความหมายว่า สิทธิต่าง ๆ ที่บรรดาประเทศทั้งหลายซึ่งกำลังเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ได้กำหนดขึ้นเพื่อ ให้ความคุ้มครองผลประโยชน์เหล่านักแสดง ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียงและองค์กรต่าง ๆ ในค่าน การแพร่เสียงแพร่ภาพ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของพวกเขานในการนํางานของนักเขียน และนักแสดงออกเผยแพร่สู่สาธารณะหรือการสื่อสารเหตุการณ์ต่าง ๆ ข้อมูล ข่าว เสียง และภาพต่าง ๆ ออกสู่สาธารณะ สิทธิต่าง ๆ ที่สำคัญนี้ สิทธิของนักแสดงที่จะป้องกัน

การแสดงของเขาไม่ให้ถูกบันทึกหรือแพร่เสียงแพร่ภาพหรือสื่อสารโดยตรงต่อสาธารณะโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเขา สิทธิของผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียงที่จะอนุญาตหรือห้ามการทำซ้ำสิ่งบันทึกเสียงของเขา ตลอดจนการนำเขาและการจัดจำหน่ายสิ่งที่ทำซ้ำโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย สิทธิขององค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพที่จะอนุญาตหรือห้ามการแพร่เสียงแพร่ภาพซ้ำหรือบันทึกเสียงและภาพนั้นไว้ในลักษณะของการทำซ้ำ ประเทศต่าง ๆ ซึ่งเพิ่มจำนวนขึ้นได้ให้ความคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ดังกล่าวบางส่วนหรือทั้งหมดโดยออกเป็นกฎที่เหมาะสมซึ่งอยู่ภายใต้โครงสร้างของกฎหมายลิขสิทธิ์ของตน หลาย ๆ ประเทศมีข้อกำหนดในเรื่องจริยธรรมสิทธิ (moral right) ของนักแสดง บางประเทศยังเตรียมให้ความคุ้มครองผลประโยชน์ขององค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพซึ่งมีขอบเขตครอบคลุมไปถึงการแพร่สัญญาณรายการโดยผ่านดาวเทียมในดินแดนของตนหรือจากดินแดนของตนไปยังประเทศอื่นที่ไม่ได้ทำข้อตกลงกันไว้ ไม่มีการคุ้มครองสิทธิข้างเคียงอันใดที่จะตีความออกมาในลักษณะที่เป็นการจำกัดหรือก่อให้เกิดผลเสียหายต่อการให้ความคุ้มครองผู้สร้างสรรค์งานหรือผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากสิทธิข้างเคียงอื่น ๆ ภายใต้กฎหมายแห่งชาติหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศ¹

ข. แนวความคิดและประวัติสิทธิข้างเคียง ประวัติของสิทธิข้างเคียงสืบเนื่องมาจากคำนำลิขสิทธิซึ่งเกิดจากผลสะท้อนของการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีจุดเริ่มต้นอยู่ที่ประเทศเยอรมันทางด้านสิทธิบัตร การคุ้มครองวัตถุที่ได้รับการพิมพ์จึงเป็นการต่อต้านการทำซ้ำโดยมิได้รับอนุญาต สิทธิในการทำซ้ำ (The reproduction right) จึงเป็นสิทธิพื้นฐานและเป็นสิทธิซึ่งถือเป็นหลักสำคัญ สิทธิในการต่อมาซึ่งกลายมาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับงานวรรณกรรม คือ สิทธิในการแปล จนกระทั่งในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 การพิมพ์เป็นวิทยาคารเพียงอย่างเดียวที่เกี่ยวข้องกับงานวรรณกรรมในทุก ๆ คำที่นำออกสู่สาธารณะเช่น สำหรับกรณีของงานนาฏกรรม (dramatic work) และงานดนตรีกรรม (musical work) หนทางการนำงานออกสู่สาธารณะก็ด้วยการแสดง ส่วนในกรณีของงานศิลปกรรม (artistic work) ก็ต้องเป็นการจัดแสดงนิทรรศการ

¹ WIPO, WIPO Glossary of Terms of the law of Copyright and Neighbouring Rights, (Geneva : WIPO Publication, 1980), p.164.

ในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 เทคโนโลยีต่าง ๆ ใกล้เคียงจนถึงการถ่ายภาพ (photography) การบันทึกเสียง (sound recording) และภาพยนตร์เงียบ (silent films) และในศตวรรษที่ 20 เทคโนโลยีต่าง ๆ พัฒนาจนเกิดมีภาพยนตร์ซึ่งประกอบเสียง (film with soundtracks) คิว วิทชู และโทรทัศน์ การพัฒนาสิ่งเหล่านี้เอง เป็นผลให้รูปแบบของลิขสิทธิ์เปลี่ยนแปลงไปมีปัญหาใหม่ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้น 2 ปัญหา ปัญหาแรก คือ จะต้องมีการชี้ขาดว่าสิทธิของผู้สร้างสรรค์มีอย่างไรเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของงานใหม่ ๆ เหล่านี้ ปัญหาที่สอง คือ จะต้องมีการชี้ขาดว่าการกำหนดอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ของวัตถุใหม่ ๆ เหล่านี้ขึ้นอยู่กับ การคุ้มครองตามสิทธิในการทำสำเนา (copyright) หรือการกำหนดอายุการคุ้มครองตามสิทธิของผู้สร้างสรรค์ (droit d'auteur) ซึ่งงานที่ควรได้รับความคุ้มครอง¹

เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในต้นศตวรรษที่ 20 ว่า การถ่ายภาพ (photography) ภาพยนตร์ (cinematograph film) และการบันทึกเสียง (sound recording) ควรได้รับการคุ้มครองทางลิขสิทธิ์ แต่ก็ยังมีข้อยุ่งยากและโต้แย้งกันว่า ใครควรจะเป็นเจ้าของสิ่งเหล่านั้นและควรมีขอบเขตเกี่ยวกับสิทธิดังกล่าวเพียงใด

ภาพถ่าย นักกฎหมายทั่วไปเห็นว่าไม่มีความยุ่งยากมากนักเพราะถือว่าภาพถ่ายเป็น "งาน (work)" ประเภทหนึ่ง และผู้ถ่ายภาพเป็นผู้สร้างสรรค์ ส่วนในระดับระหว่างประเทศนั้นสิทธิดังกล่าวได้รับเช่นเดียวกับ "งาน" ประเภทอื่น โดยไม่คำนึงถึงสาระสำคัญไม่ว่าจะเป็นภาพทิวทัศน์ ภาพคน ภาพเหตุการณ์ประจำวัน ก็ตาม และไม่คำนึงถึงจุดประสงค์ของผู้ถ่าย ฉะนั้นไม่ว่ามืออาชีพหรือมือสมัครเล่นจะถ่ายเพื่อความมุ่งหมายทางศิลปะหรือโฆษณาก็ตาม

¹ Stephen M. Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights, p. 174.

ภาพยนตร์ ในระยะแรกมีปัญหาว่า ใครควรจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ระบบแองโกล - แซกซอน เห็นว่า "ผู้ผลิต (producer)" ซึ่งหมายถึง บริษัท ซึ่งเป็นผู้จัดทำภาพยนตร์ เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ส่วนระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส หรือประเทศทางยุโรป เห็นว่า เจ้าของลิขสิทธิ์คือ ผู้สร้างสรรค์งานภาพยนตร์ ในทางปฏิบัติหมายถึง ผู้สร้างสรรค์ร่วมจำนวนหนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่ผู้ถ่ายภาพยนต์ ไปจนถึงนักแสดงที่แสดงภาพยนตร์ ฉะนั้นปัญหาจึงเกิดขึ้นว่าจะวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ "ภาพยนตร์ (cinematograph film) อย่างไร เพราะมีความเห็นที่แตกต่างกันอย่างมากระหว่างระบบกฎหมายซึ่งคือหลัก "สิทธิของผู้สร้างสรรค์ (droit d'auteur)" ซึ่งได้แก่ ประเทศในยุโรปทั้งหมดยกเว้นสหราชอาณาจักรและสาธารณรัฐไอร์แลนด์ รวมทั้งประเทศลาตินอเมริกาทั้งหมดกับระบบ "สิทธิในการทำสำเนา (copyright) ส่วนใหญ่ได้แก่ประเทศซึ่งอยู่ในเครือจักรภพอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา ความยากของปัญหาเกี่ยวกับภาพยนตร์จึงไม่ได้เกิดจากรื่องการขาดความกิติริเริ่ม หรือคุณภาพของงาน เพราะแม้ว่างานภาพยนตร์จะมีใช่เป็นงานแรกเริ่ม (original) เพราะมีลักษณะที่สืบเนื่องมาจากงานประเภทอื่นมาก่อน แต่หากเปรียบเทียบกับการแปลหนังสือซึ่งก็ถือว่ามีใช่เกิดจากงานแรกเริ่มเพราะสืบเนื่องมาจากงานประเภทอื่นมาก่อน กลายเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นงานที่มีลิขสิทธิ์ได้ งานภาพยนตร์ก็เป็นงานอันสมควรให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์เช่นเดียวกัน โดยเปรียบเทียบข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้แปลซึ่งเป็นผู้คัดแปลงหรือผู้ทำการรวบรวมก็มีสภาพเช่นเดียวกับผู้ถ่ายภาพ นิตยบุคคลซึ่งเป็นผู้จัดทำภาพยนตร์ ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียง หรือองค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพ นอกจากนั้นปัญหาก็ยังยากขึ้นหากนำไปเปรียบเทียบกับธรรมสิทธิ (moral right) อันเป็นสิทธิซึ่งตรงข้ามกับสิทธิในทางเศรษฐกิจ (economic rights) เพราะธรรมสิทธิเป็นสิทธิโดยเฉพาะซึ่งขึ้นอยู่กับบุคคลิกภาพของผู้สร้างสรรค์ ฉะนั้นสิทธิดังกล่าวจึงไม่อาจมีได้ในรูปบริษัทหรือหมู่คณะใด ๆ จากจุดนี้ก็จะเห็นข้อแตกต่างจากระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศแองโกล - แซกซอน ซึ่งมีได้คำนึงถึงเรื่องธรรมสิทธิ ฉะนั้นผู้จัดทำภาพยนตร์หรือผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียง¹ แม้จะเป็นนิตยบุคคลก็เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ได้

¹ กฎหมายลิขสิทธิ์ของอังกฤษ ค.ศ. 1956 มาตรา 12 และ 13, กฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1976 มาตรา 102 (a), กฎหมายลิขสิทธิ์ของออสเตรเลีย มาตรา 86 และ 185.

สิทธิของผู้สร้างสรรค์ (droit d'auteur) มีรากฐานที่แตกต่างจากแนวความคิดในเรื่องลิขสิทธิ์ (copyright) มาก เพราะสิทธิของผู้สร้างสรรค์เกิดจากแนวคิดตามหลักกฎหมายธรรมชาติ (natural law) และมีแนวความคิดสืบเนื่องจากการปฏิวัติครั้งใหญ่ในฝรั่งเศสด้วยเหตุนี้จึงกล่าวจึงนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือคุ้มครองงานซึ่งเกิดจากบุคลลธรรมคาและบุคลลิกภาพเฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์ ทั้งนี้ความยากในการแบ่งแยกสิทธิเช่นว่านี้ปัจจุบันจึงตกอยู่ที่นิติบุคคลอันใดแก่ บริษัทต่าง ๆ ภาพถ่ายซึ่งต้องให้สิทธิแก่ผู้ถ่ายภาพซึ่งเป็นบุคลลธรรมคา ปัจจุบันภาพถ่ายส่วนมากซึ่งมีคุณค่าในทางการค้าจะถ่ายโดยลูกจ้างของบริษัทจึงต้องหาวิธีแก้ไขโดยต้องให้อยู่ในบังคับในเรื่อง "ผู้สร้างสรรค์โดยการจ้าง (employed authors)" เรื่องภาพยนตร์ก็มีปัญหาเช่นกัน และมีการหาทางแก้ไขโดยถือหลักว่า ภาพยนตร์นั้นต้องไม่ใช่ลำดับภาพจำนวนเป็นพัน ๆ ภาพนำมาจัดลำดับภาพต่อกันและการจัดทำภาพยนตร์เป็นกระบวนการที่เทียบได้กับการถ่ายภาพซึ่งโดยวิธีนี้ทำให้บุคลลซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการนี้ส่วนใหญ่ เช่น ผู้ถ่ายภาพ ผู้คัดลอก ผู้แสดง ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ ผู้เขียนสคริปต์ ผู้เขียนฉาก ผู้จัดทำเสียงประกอบ ฯลฯ เป็นผู้สร้างสรรค์ร่วม (co-authors) บริษัทผู้จัดทำภาพยนตร์จะต้องไถมาซึ่งสิทธิจากผู้สร้างสรรค์ดังกล่าวข้างต้นจึงจะมีสิทธิในภาพยนตร์นั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ยู่ยากพอสมควร

การบันทึกเสียงมีปัญหาลักษณะเดียวกัน เช่น การบันทึกเสียงในห้องบันทึกเสียง (studio) ซึ่งมีช่างเทคนิคหรือผู้จัดทำให้มีการบันทึกเสียงหลายคนจะถือว่าเป็นผู้สร้างสรรค์ร่วมหรือไม่ ในกรณีบริษัทที่ทำการกระจายเสียงถ้าเป็นบริษัทที่ใหญ่และมีปฏิบัติการร่วมกันมากก็มีปัญหาในเรื่องผู้สร้างสรรค์ร่วมเช่นกัน

ผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศเห็นว่า สิทธิต่าง ๆ เหล่านี้ อันใดแก่ สิทธิในภาพถ่าย สิทธิในภาพยนตร์ สิทธิในการแพร่เสียงแพร่ภาพไม่ใช่ลิขสิทธิ์ แต่ก็ถือได้ว่าเป็นสิทธิในทรัพย์สินที่ใช่สติปัญญาทำขึ้นและเกี่ยวข้องกับสิทธิผู้สร้างสรรค์ (droit d'auteur) ในกฎหมายของอิตาลีซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรก ๆ ที่กล่าวถึงสิทธิ

ชนิดใหม่นี้ในปี 1941 ได้เรียกสิทธิชนิดใหม่นี้ว่า "Diritti Conessi (สิทธิเกี่ยวข้งกัน)" กฎหมายเยอรมัน เรียกว่า "Verwandte Schutzrechte (สิทธิสัมพันธ์กัน)" กฎหมายฝรั่งเศส เรียกว่า "Droit Voisins (สิทธิข้างเคียง)" ในภาษาอังกฤษคำว่า "neighbouring rights" ปัจจุบันได้มีการใช้ทั่วไปแล้ว¹ ซึ่งในที่นี้จะใช้คำว่า "สิทธิข้างเคียง" เมื่อต้องการมุ่งหมายถึงสิทธิประเภทนี้

2.5.1.2 สิทธิข้างเคียงได้รับการคุ้มครองอย่างไร

ก. อนุสัญญาระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิข้างเคียงนั้นได้มีการเคลื่อนไหวครั้งแรกในปี 1928 โดยการประชุมซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงโรมเพื่อแก้ไขปรับปรุงอนุสัญญาเบอร์น์ ซึ่งจากการประชุมครั้งนั้น แม้จะยังคงปฏิเสธในการให้ลิขสิทธิ์แก่นักแสดง (performer) แต่ที่ประชุมก็ได้ให้ความเห็นในคอนท่ายของการประชุมว่า สมาชิกของอนุสัญญาควรจะได้ตระหนักถึงการที่จะหาแนวทางในการคุ้มครองสิทธิของนักแสดง และภายหลังต่อมาเมื่อมีการประชุมแก้ไขปรับปรุงซึ่งจัดให้มีขึ้น ณ กรุงบรัสเซลส์ ในปี 1948 (Brussels Revision conference in 1948) ซึ่งประเทศต่าง ๆ ส่วนมากเห็นว่า สิทธิของนักแสดง ผู้จัดทำแผ่นเสียงและองค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพจะได้รับความเป็นธรรมโดยหลักเหตุผลก็ต้องอาศัยวิธีการเพียงอย่างเดียวเท่านั้น คือ การให้ความคุ้มครองสิทธิของพวกเขาเหล่านั้น แนวความคิดดังกล่าวได้รับความเห็นชอบและนำไปสู่การลงนามในอนุสัญญากรุงโรม ปี 1961 (Rome convention in 1961) ในที่สุด

ข. บุคคลซึ่งได้รับความคุ้มครองในลักษณะสิทธิข้างเคียง ทั้งได้กล่าวในคอนต้นแล้วว่าสิทธิข้างเคียงให้ความคุ้มครองบุคคล 3 ประเภทคือ

1. นักแสดง (Performer)
2. ผู้ทำการบันทึกเสียง (Producers of phonograms)
3. องค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพ (Broadcasting organization)

¹ Stephen M. Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights, pp.174 - 177.

ฉะนั้นจึงควรทราบถึงสิทธิของบุคคลและประเภทที่สำคัญ ดังนี้

1. สิทธิของนักแสดง (The rights of performers) โดยลักษณะของนักแสดงหากมองโดยหลักสากลจะเห็นว่า มีลักษณะที่ค่อนข้างผิดปกติ ซึ่งต่างจากสิทธิข้างเคียงประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ แม้จะถือว่าใกล้เคียงกับผู้สร้างสรรค์ แต่สิทธิของนักแสดงกลับถูกจำกัดโดยศาลและโดยกฎหมายระหว่างประเทศอยู่มาก และยิ่งยากที่จะให้ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างผู้ทำงานสืบเนื่อง (derivative work) อย่างอื่น เช่น ผู้แปล (translator) ผู้เรียบเรียง (arranger) เพียงเพราะผู้แปลเป็นผู้แปลงานดั้งเดิมออกมาเป็นอีกภาษาหนึ่ง แต่นักแสดงได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบของงานเป็นงานทางดนตรีหรือโดยการแสดงบนเวที

เหตุผล 2 ประการ ซึ่งทำให้สถานะทางกฎหมายของนักแสดงมีลักษณะอ่อนแอ คือ ประการแรก ในแง่สังคมและประวัติศาสตร์ พวกละครเร่ (Strolling players) ถูกสังคมมองว่าเป็นพวกเร่รอน (แต่ในยุคใหม่ปรากฏการณ์เช่นนี้ไม่เกิดขึ้นแล้ว) ประการที่สอง ในแง่ประวัติศาสตร์และเทคโนโลยี อาคัมสมิธ ก็กล่าวว่า "ผลงานของนักแสดงได้สูญสิ้นไปในทันทีที่ได้จัดทำการแสดงนั้นขึ้นมา" ¹ คำกล่าวนี้ดูเหมือนจะถูกต้องในยุคสมัยนั้น เพราะการลอกเลียน จะกระทำได้อีกต่อเมื่องานนั้นต้องมีการบันทึกในลักษณะที่จับต้องได้ (fixation of the work in a tangible form) ฉะนั้นการแสดงต่าง ๆ ซึ่งขาดลักษณะดังกล่าวจึงไม่ได้รับความคุ้มครอง แต่ในระยะต่อมาหลักการดังกล่าวดูเหมือนจะใช้ไม่ได้เมื่อมีการค้นพบวิธีการบันทึกเสียง การบันทึกภาพบนฟิล์มภาพยนตร์ เพราะการแสดงต่าง ๆ สามารถที่จะบันทึก (fixed) เพื่อทำซ้ำและเพื่อนำออกแสดงต่อผู้ชมได้เป็นจำนวนมาก

¹ Adam Smith, The Wealth of Nations Book II ch III, quoted by Edward Thomson "Twenty Years of the Rome Convention" Copyright (1981), p. 274.

ในประเทศฝรั่งเศส สิทธิของนักแสดงไม่ได้รับการพิจารณาให้มีความสำคัญเหมือนสิทธิข้างเคียงประเภทอื่น แต่แม้จะไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายโดยตรง แต่ศาลก็ได้เคยพิจารณาในลักษณะที่เป็น "ธรรมสิทธิ (droit moral) ให้ในปี 1937 ในคดีเรื่องหนึ่งซึ่ง Furtwängler โคนำซิมโฟนี อีโรอิกา ของบีโธเฟน (Beethoven's Eroica Symphony) มาร่วมแสดงกับวงออเคสตรา ฟิลฮาร์โมนิกเบอร์ลิน (Berlin Philharmonic Orchestra) ในระหว่างสงครามปี 1939 - 1945 และยินยอมให้การแสดงได้รับการบันทึกเสียงและแพร่ภาพได้เป็นบางส่วน หลังจากสงครามเลิกแล้ว การบันทึกเสียงได้รับการค้นพบและนำออกแสดงโดยบริษัทอเมริกัน 2 บริษัท คือ บริษัท Thalia และบริษัท Urania และได้มีการนำไปจัดทำแผ่นเสียงขายในประเทศฝรั่งเศส บริษัทดังกล่าวได้บันทึกเสียงที่คดียุติภาพ Furtwängler จึงได้ยื่นฟ้องต่อศาล de la Seine ว่าตนมีสิทธิจะห้ามการใช้ประโยชน์ใดก็ตามซึ่งไม่มีอำนาจตามสัญญา เพราะตนได้ตกลงในสัญญาให้มีการบันทึกการแสดงเพื่อวัตถุประสงค์ในการกระจายเสียงมิใช่วัตถุประสงค์ในการอัดเสียงเพื่อขายแผ่นเสียง ศาลได้ตัดสินโดยกล่าวเกี่ยวกับสิทธิในแง่ เศรษฐกิจและในแง่ศีลธรรมของนักแสดง แต่ได้พยายามหลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำว่า "สิทธิของผู้สร้างสรรค์ (droit d'auteur)"

ในคดี SPEDIDAME ศาลได้ตัดสินว่า "ด้วยเหตุที่นักแสดงไม่ได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ปี 1957 แต่กระนั้นก็ตามพวกเขาได้รับสิทธิจากกฎหมายแห่งคุณธรรมของกฎหมายคอมมอนลอว์ (virtue of the rules of the common law) ในอันที่จะเรียกร้องให้การแสดงของเขาไม่เบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์ที่เขาอนุญาตกฎหมายแห่งคุณธรรมของกฎหมายคอมมอนลอว์ดังกล่าวได้มีการอ้างไว้ในมาตรา 1382 ของประมวลกฎหมายแพ่งของฝรั่งเศส ซึ่งมีผลเท่ากับเป็นการละเมิด ศาลได้สรุปว่าการอนุญาตของนักแสดงที่ให้การแสดงของเขาได้รับการบันทึกรวมทั้งให้จัดทำสำเนาการบันทึกเพื่อจำหน่ายไม่รวมถึงการนำบันทึกดังกล่าวเพื่อทำการแพร่เสียงด้วย

ในประเทศอังกฤษ นักแสดงไม่ได้รับความคุ้มครองทั้งจากกฎหมายลิขสิทธิ์ และสิทธิข้างเคียง แต่ได้รับความคุ้มครองด้วยมาตรการบังคับทางอาญา¹ การบันทึกเสียงหรือภาพยนตร์และการแพร่เสียงแพร่ภาพโดยปราศจากยินยอมของนักแสดง เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ผลของวิธีการคุ้มครองจะเห็นผลได้ทันที หากมีการละเมิดผู้ละเมิด จะถูกลงโทษโดยการปรับ²

2. ผู้ทำการบันทึกเสียง (The rights of producers of phonograms) ผู้ทำการบันทึกเสียงได้รับสิทธิพื้นฐาน 3 ประการ ซึ่งได้แก่ เจ้าของสิทธิข้างเคียง ได้แก่ สิทธิในการซ้ำซ้ำ (The reproduction right) สิทธิในการนำออกแสดงต่อสาธารณะ (The public performance right) และสิทธิในการแพร่เสียงแพร่ภาพ (The broadcastion right)

อย่างไรก็ดี แม้ผู้ทำการบันทึกเสียงจะได้รับสิทธิต่าง ๆ ข้างต้นอย่างน่าพอใจ แต่ก็ยังมีปัญหาบางประการเกี่ยวกับผู้บันทึกเสียง เช่น ปัญหาในการซ้ำซ้ำในลักษณะการบันทึกเทปภายในบ้าน (home taping) กล่าวคือ เป็นการซ้ำซ้ำโดยใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ซึ่งหาได้ไม่ยากนักในท้องตลาดทั่วไป และงานส่วนใหญ่ซึ่งถูกทำซ้ำเช่นนี้ คือ งานดนตรีกรรม ปัญหาดังกล่าวเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการบันทึกสิทธิพื้นฐานในเรื่องสิทธิในการซ้ำซ้ำ มาตรการในการแก้ไขปัญหาระบบนี้ได้ดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ กัน กล่าวคือ

ในประเทศเยอรมัน ได้มีการบัญญัติให้มีการเก็บค่าลิขสิทธิ์สำหรับเครื่องมือบันทึกเสียง³

ในประเทศออสเตรีย ได้มีการบัญญัติให้มีการเก็บค่าลิขสิทธิ์สำหรับเทปเปล่า

¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองนักแสดงนาฏกรรมและดนตรีกรรม ฉบับเดิมปี 1925 และฉบับปัจจุบัน ปี 1958 - 1972 (Dramatic and Musical Performers Protection Act, originally 1925, now 1958 - 1972).

² Stephen M. Stewart, International copyright and Neighbouring rights, pp. 181 - 184.

³ กฎหมายลิขสิทธิ์ของเยอรมัน ปี 1965 มาตรา 53 (5)

(blank tape) ที่ใช้บันทึกเสียง¹

คำสิทธิคังกล่าวข้างต้นต้องนำมาจัดสรรแบ่งปันให้แก่ ผู้แสดง (actor) ผู้สร้างสรรค์ (author) นักแสดง (performers) และผู้ทำการบันทึกเสียง (phonogram producer) โดยกฎหมายของประเทศเยอรมันกำหนดจากจำนวนร้อยละสูงสุดของราคาที่เก็บเป็นคำสิทธิ ส่วนกฎหมายของประเทศออสเตรเลียกำหนดจากยอดรายได้สูงสุดของรายได้ทั้งหมดในแต่ละคราว²

3. สิทธิขององค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพ (The rights of broadcasting organizations) เนื่องจากองค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพเป็นผู้ที่ทำงานเพื่อการบริการสาธารณะงานของพวกเขาเหล่านี้เป็นผลงานทางวัฒนธรรมและทางศิลปะรวมทั้งเป็นตัวแทนในการให้ข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน การให้ความสำคัญแก่องค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพในแง่สิทธิในปัจจุบันเกี่ยวข้องกับระดับการหุคและค่านกฎหมายระหว่างประเทศ

ปัญหาซึ่งเกิดขึ้นแก่องค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพในทศวรรษที่ 1950 และ 1960 เกี่ยวกับสิทธิในการแพร่เสียงแพร่ภาพ เช่น ปัญหาในเรื่อง "สถานีวิทยุเถื่อน (pirate radio stations)" กล่าวคือ ข่าวสารต่าง ๆ ก็คือ งานทางค่านคหกรรมต่าง ๆ ที่แพร่เสียงออกไปก็คื ไม่มีการจ่ายคำลิขสิทธิ์หรือภาษีใด ๆ ปัญหานี้ในระยะเวลาดต่อมาก็ได้รับการพิจารณาถึงความสำคัญของปัญหาและกฎหมายระหว่างประเทศก็ไดวางมาตรการในการล้มเลิกวิธีการคังกล่าวเกือบหมดแล้ว

ในปัจจุบันองค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพได้รับสิทธิต่าง ๆ ตามอนุสัญญาโรม ปี 1961 ว่าด้วยการคุ้มครองนักแสดง ผู้จัดทำแผ่นเสียงและองค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพ ดังนี้

¹ กฎหมายลิขสิทธิ์ของออสเตรเลีย ปี 1980 มาตรา 42

² Stephen M. Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights, pp. 186 - 188.

1. องค์การแพร่เสียงแพร่ภาพมีสิทธิในอันที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ผู้ใช้ใดทำการแพร่เสียงแพร่ภาพซ้ำในงานแพร่เสียงแพร่ภาพของตน (มาตรา 13 (a)) สิทธิดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนสิทธิพื้นฐานของเจ้าของลิขสิทธิ์ในเรื่องอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ทำซ้ำซึ่งงานของเขา

2. องค์การแพร่เสียงแพร่ภาพมีสิทธิแต่ผู้เดียวในอันที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ผู้ใช้ใดทำการบันทึก (fixation) ในงานของตน (มาตรา 13 (b))

3. องค์การแพร่เสียงแพร่ภาพมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการอนุญาตหรือไม่อนุญาตในการทำการแพร่เสียงแพร่ภาพของตนออกเผยแพร่สู่สาธารณชนโดยทางโทรทัศน์ (มาตรา 3 (a))¹

2.5.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างลิขสิทธิ์กับสิทธิข้างเคียง สิทธิข้างเคียง เป็นสิทธิในงานที่สืบเนื่องจากงานอื่นที่มีอยู่ก่อนแล้ว (derivative work) งานที่สืบเนื่องจากงานอื่นนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายชนิด งานชนิดแรกตามประวัติ คือ งานแปลซึ่งเกิดจากการแปลงานวรรณกรรมให้เป็นภาษาอื่น ในระยะเวลาต่อมางานที่เปลี่ยนรูปจากงานอื่นซึ่งได้รับความสำเร็จโดยการเปลี่ยนแปลงวิธีการ เช่น เปลี่ยนรูปแบบนวนิยายให้เป็นภาพยนตร์หรือนำมาเป็นบทละครทางวิทยุหรือโทรทัศน์

มีการถกเถียงเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแก่งานเปลี่ยนรูปประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ว่า งานเหล่านี้เกิดขึ้นด้วยการใช้แต่เพียงเทคนิคบางประการหาได้ใช้ทักษะหรือฝีมือ ความชำนาญทางกานศิลปะ (artistic) ไม่ ดังนั้นการวางหลักการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์เริ่มประสบความยุ่งยาก เมื่อมีการให้ลิขสิทธิ์แก่ผู้ถ่ายภาพซึ่งเพียงแต่กดชัตเตอร์เท่านั้น แต่ในทางตรงข้ามกลับไม่ให้ลิขสิทธิ์แก่ผู้จัดทำภาพยนตร์

ในการถกเถียงกันนั้นได้มีการยอมรับถึงข้อแตกต่างระหว่างลิขสิทธิ์กับสิทธิข้างเคียงประการหนึ่ง คือ เจ้าของลิขสิทธิ์คนแรกในงานซึ่งได้รับสิทธิข้างเคียงส่วนใหญ่จะเป็นหมู่คณะ

¹ Ibid, pp. 198 - 200.

หรือนิติบุคคล (corporate body) (ยกเว้นในกรณีของนักแสดง) ในขณะที่ตัวกันเจ้าของ ลิขสิทธิ์ในงานที่ได้รับลิขสิทธิ์มักจะเป็นบุคคลธรรมดา (natural person) นอกจากความแตกต่างระหว่างลิขสิทธิ์กับสิทธิข้างเคียงดังกล่าวข้างต้นแล้วยังมีความแตกต่างอื่น ๆ ที่เห็นได้ดังนี้

1. ขอบเขตของลิขสิทธิ์โดยสรุปแล้วมีความหมายที่กว้างกว่าสิทธิข้างเคียงซึ่งใช้เฉพาะ สิทธิ 3 ประการเท่านั้น คือ สิทธิในการทำซ้ำ สิทธิในการแสดงต่อสาธารณะ และสิทธิในการ แพร่เสียงแพร่ภาพ

2. อายุการคุ้มครองสิทธิข้างเคียงสั้นกว่าอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์

สำหรับเรื่อง ระดับของสิทธิในการทำซ้ำนั้นทั้งผู้สร้างสรรค์และผู้มีสิทธิข้างเคียงนั้น เท่ากัน เช่น ผู้จัดทำแผ่นเสียงมีสิทธิแค่เพียงผู้เกี่ยวข้องที่จะห้ามบุคคลซึ่งลอกเลียนแผ่นเสียง ของเขา เช่นเดียวกับผู้สร้างสรรค์ที่มีอำนาจห้ามมิให้บุคคลอื่นลอกเลียนหนังสือของเขาเช่นกัน

อย่างไรก็ดี ในกลุ่มผู้สร้างสรรค์ (author society) ผู้สร้างสรรค์ได้แสดง ความวิตกเกี่ยวกับสิทธิข้างเคียง 3 ประการ คือ ประการแรก บางประเทศอาจให้ความ คุ้มครองสิทธิข้างเคียงโดยไม่คุ้มครองผู้สร้างสรรค์ ความวิตกกังวลได้ถูกทำให้ลดน้อยลง โดยบทบัญญัติในมาตรา 23 และ 24 ของอนุสัญญาโรม ซึ่งกำหนดให้ประเทศหนึ่งให้สัตยาบัน ต่ออนุสัญญาโรม หากว่าได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาเบอร์นหรืออนุสัญญาลิขสิทธิ์สากลแล้ว ประการที่สอง คือความวิตกในกรณีที่มีการเรียกร้องสิทธิจากงานโดยผู้รับมอบอำนาจในงานนั้น หลายคน เช่น ผู้รับมอบอำนาจบางคนได้รับมาจากผู้สร้างสรรค์ และบางคนได้รับมอบอำนาจ จากเจ้าของสิทธิข้างเคียง ในกรณีเช่นนี้อาจทำให้ผู้สร้างสรรค์ไม่ได้รับค่าลิขสิทธิ์ ตัวอย่างเช่น นักเปียโน ซึ่งได้รับสิทธิในการเล่นเพลงในโรงละครแห่งหนึ่ง ได้ห้ามมิให้มีการบันทึกเสียง ในดนตรีที่เขา กำลัง เล่นอยู่ เช่นนี้ย่อมทำให้ผู้แต่งเพลงขาดผลประโยชน์จากค่าลิขสิทธิ์ในส่วนซึ่ง เขาควรจะได้ หากได้มีการบันทึกเสียงเพลงที่เล่นนั้นและนำออกจำหน่าย ความวิตกกังวล มักไม่ค่อยเกิดขึ้นและในทางปฏิบัตินักเปียโนจะห้ามก็ต่อเมื่อกลัวว่าการบันทึกเสียงที่ทำนั้นจะไม่คุ้มค่าที่ควร ซึ่งจะทำให้ธรรมสิทธิของผู้สร้างสรรค์ผลงานและชื่อเสียงของนักเปียโนเสียหาย

ประการที่สาม เป็นความวิตกที่สำคัญที่สุด คือ ความวิตกว่าผู้ใช้ประโยชน์ในงานนั้นจะต้องจ่ายค่าสิทธิ 2 อย่างในการดำเนินการที่เหมือนกัน กล่าวคือ ต้องจ่ายให้แก่ผู้สร้างสรรค์ส่วนหนึ่งและจ่ายให้แก่เจ้าของสิทธิข้างเคียงอีกส่วนหนึ่งและส่วนที่ผู้สร้างสรรค์จะได้นั้นน้อยกว่าส่วนที่เจ้าของสิทธิข้างเคียงจะได้รับซึ่งรู้จักกันทั่วไปในเรื่อง "ทฤษฎีขนมเค้ก (cake theory)" กล่าวคือ สมมุติว่า มีเค้ก 1 ชิ้น หากเจ้าของสิทธิข้างเคียงได้รับส่วนหนึ่งของเค้กไป จะเหลือเค้กส่วนที่ผู้สร้างสรรค์ควรจะได้ก็น้อยกว่าส่วนแรกซึ่งเจ้าของสิทธิข้างเคียงรับไปแล้ว ความวิตกนี้ในทางปฏิบัติได้พิสูจน์แล้วว่าไม่มีเหตุผล และในที่สุดคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลของอนุสัญญาโรมก็ได้แก้ไขปัญหาวิตกเหล่านี้แล้วในปี 1979 ปรากฏจากรายงาน¹ ซึ่งคณะกรรมการได้ให้ความเห็นพอสรรูปไว้ว่า จากหลักฐานต่าง ๆ ที่คณะกรรมการได้รับมาชี้ให้เห็นว่าการจ่ายเงินให้แก่บรรดานักแสดงและผู้ทำการบันทึกเสียงมิได้ทำให้ค่าลิขสิทธิ์ (royalty) ซึ่งผู้สร้างสรรค์ควรจะได้รับลดน้อยลงไป ในทางตรงกันข้ามกลับไม่ปรากฏหลักฐานที่สนับสนุนข้ออ้างที่ว่าหากไม่จ่ายเงินให้แก่บรรดานักแสดง และผู้ทำการบันทึกเสียง ซึ่งถือว่าเป็นการจ่ายค่าสิทธิข้างเคียงไปแล้วจะทำให้ค่าลิขสิทธิ์ซึ่งผู้สร้างสรรค์จะได้รับเพิ่มขึ้น คณะกรรมการเชื่อว่าอนุสัญญากรุงโรม ซึ่งให้สิทธิแก่บรรดานักแสดงและผู้ทำการบันทึกเสียง ไม่กระทบกระเทือนถึงผู้สร้างสรรค์ในเรื่องค่าลิขสิทธิ์แต่อย่างใด

มีข้อที่น่าสังเกตเกี่ยวกับสิทธิข้างเคียงประการหนึ่งก็คือ ในต่างประเทศได้มีการพยายามที่จะหามาตรการต่าง ๆ ในอันที่จะรักษาผลประโยชน์ให้แก่ผู้สร้างสรรค์ เช่น มาตรการการจกเก็บค่าลิขสิทธิ์ในวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกเสียงซึ่งได้กล่าวมาแล้ว นอกจากประเทศเยอรมันและออสเตรียยังมีกฎหมายลิขสิทธิ์ใหม่ ๆ ของบางประเทศที่ได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้ เช่น กฎหมายลิขสิทธิ์ของฝรั่งเศสซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 1986

¹ รายงานคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลของอนุสัญญาโรม 1979 (Annex 1 of document ILO/ WIPO/ UNESCO/ ICR/ Sci IMP 5 para 28 - Reprinted in Copyright (April 1979) p. 105 อ้างถึงใน Stephen M. Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights, pp. 179 - 180.

ก็ได้บัญญัติให้มีการเก็บค่าลิขสิทธิ์ (royalty) จากเทปเปล่า (blank tape) ไว้อีก และยังมีอีกหลายประเทศที่กำลังสนใจและอยู่ในระหว่างการดำเนินการในเรื่องนี้ เช่น ออสเตรเลีย เบลเยียม บราซิล แคนาดา เซกโกสโลวาเกีย อิตาลี ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ สเปน สวีเดน และสวีตเซอร์แลนด์¹ ปัญหาที่น่าคิดก็คือ ในกรณีของประเทศไทยจะสามารถนำมามาตรการต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้ได้มากน้อยเพียงใด ปัญหานี้เห็นว่ามีส่วนประกอบที่ควรพิจารณา 2 ประการ คือ

1. การรับรองโดยกฎหมายลายลักษณ์อักษร เนื่องจากตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 หาได้มีการบัญญัติถึงเรื่องนี้ไว้ไม่ ดังนั้นในปัจจุบันจึงยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจที่จะกระทำใดโดยตรงอย่างกฎหมายลิขสิทธิ์ของต่างประเทศ ซึ่งหากประเทศไทยต้องการมาตรการทางกฎหมายเพื่อบังคับใช้เกี่ยวกับเรื่องนี้ก็จะต้องมีการพิจารณาดังความเหมาะสม โดยการชั่งน้ำหนักระหว่าง การคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์กับการใช้ประโยชน์ของสาธารณชนว่าควรจะอยู่ในจุดใด ในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่า จะต้องคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจของสังคมไทยเป็นหลัก มาตรการทางกฎหมายที่เป็นการเอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้แก่ผู้สร้างสรรค์ต้องไม่เป็นการผลักรားให้แก่ประชาชนมากเกินไปกว่าที่จะรับได้ รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ผู้เขียนจะไม่ขอกล่าวถึง เพราะจะเป็นการเกินขอบเขตของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
2. การพัฒนาพื้นฐานทางค่านลิขสิทธิ์ นับเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลเกี่ยวกับเรื่องนี้ กล่าวคือ ในต่างประเทศ เช่น เยอรมัน ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส ฯลฯ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ได้รับการพัฒนาไปอย่างมากแล้ว มีการรวมกลุ่มของบรรดาผู้สร้างสรรค์ในรูปแบบของสมาคม (societies) เพื่อพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ให้แก่มวลสมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสมาคมจะเป็นตัวแทนในการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ (royalty) ต่าง ๆ เช่น

¹ International Federation of Phonogram and Videogram Producers (IFPI) "Major progress on home taping royalties" Newsletter 4 (January, 1986) : 1.

จากเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกเสียงเพื่อนำมาจัดสรรให้แก่บรรดาผู้สร้างสรรค์¹ เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาในประเทศไทยจะเห็นว่าบรรดาผู้สร้างสรรค์ทั้งหลายยังคงอยู่กันอย่างอิสระ ถึงแม้จะได้มีการรวมตัวกันเป็นสมาคมบ้าง แต่ก็ยังคงขาดลักษณะความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น ผู้สร้างสรรค์งานทางด้านดนตรีกรรมในปัจจุบันก็ยังแบ่งแยกเป็น 2 สมาคม คือ สมาคมนักดนตรีแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (Musical Artists Association of Thailand under Patronage of His Majesty The King) และสมาคมนักแต่งเพลง (The Thai Composer Association) ซึ่งต่างก็ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของตนไป และแต่ละสมาคมก็ยังมีมาตรการในการให้ความคุ้มครองสิทธิแก่สมาชิกของตนอย่างน้อยอยู่ ฉะนั้นหากสภาพของสมาคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาผลประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์ยังคงเป็นอย่างเช่นนี้ ในการที่จะกำหนดมาตรการในการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์จากวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกเสียงในประเทศไทยนั้นคงเป็นการยากที่จะทำได้ เว้นแต่จะได้มีการจัดตั้งสมาคมให้มีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นกว่าที่มีอยู่ในเวลานี้

2.5.2 ธรรมสิทธิ (moral right)

2.5.2.1 ลักษณะของธรรมสิทธิ ธรรมสิทธิเป็นสิทธิประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดในกฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรป ซึ่งต้องการให้ความคุ้มครองผู้สร้างสรรค์ในทางชื่อเสียงหรือเกียรติคุณ แม้ผู้สร้างสรรค์จะได้โอนลิขสิทธิ์ในงานนั้นให้ผู้อื่น

¹ Stephen M. Stewart, International Copyright and Neighbouring Rights, p. 137.

ไปแล้ว¹ เหตุที่ต้องมีการให้ความคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ก็เป็นเรื่องลิขสิทธิ์ ให้ความคุ้มครองไปไม่ถึง เช่น นาย ก. เป็นผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ขึ้นขึ้นหนึ่ง ต่อมาได้โอนลิขสิทธิ์ให้นาย ข. หากนาย ข. นำงานซึ่งรับโอนนั้นไปคัดเพลงโดยมิได้รับอนุญาตจนทำให้ นาย ก. เสียหายแก่ชื่อเสียงก็เห็นว่ากฎหมายลิขสิทธิ์จะคุ้มครอง นาย ก. ในขณะที่ตนเองยังเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานสร้างสรรค์ในอันที่จะห้ามมิให้ผู้อื่น ทำซ้ำ คัดเพลง หรือโฆษณางานของตนโดยมิได้รับอนุญาตเท่านั้น หากนาย ก. โอน ลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าวให้นาย ข.ไปแล้ว แม้นาย ข. จะนำงานไปคัดเพลงจนเสียชื่อเสียง กังกล่าวข้างต้น นาย ก. ย่อมไม่มีสิทธิใด ๆ ที่จะไปห้ามโดยอาศัยอำนาจในส่วนที่เป็น ลิขสิทธิ์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าไม่เป็นธรรมแก่นาย ก. ซึ่งเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานสร้างสรรค์ เป็นอย่างยิ่ง จึงเป็นเหตุให้มีการรับรองสิทธิประเภทนี้กันขึ้นมาโดยในชั้นต้นการให้ความ คุ้มครองนั้นมุ่งไปยังผู้สร้างสรรค์ซึ่งเป็นศิลปินในสาขาจิตรกรรม (painter) และ ประติมากรรม (sculptors) เพราะได้รับความคุ้มครองน้อยกว่าศิลปินประเภทอื่น อันได้แก่ นักเขียนและนักแต่งเพลง เป็นต้น ทั้งนี้เพราะว่าวรรณกรรมทุกประเภทได้รับ

¹ ในประเทศฝรั่งเศส ศาลเคยตัดสินว่าผู้สร้างสรรค์ยังคงมีกรรมสิทธิ แม้จะ ได้สละทั้งงานนั้นแล้ว ตัวอย่างคดี Re Camoin - Paris (1), 6 th March, 1931 D.R. 1931, 2 : 88. มีข้อเท็จจริงว่า ศิลปินผู้มีชื่อหนึ่งทำลายภาพสีน้ำมันของตนเอง หลายภาพโดยฉีกหลายออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แล้วก็ทิ้งทิ้งขยะไป แต่คนทำความสะอาด ได้เก็บเอาภาพสีน้ำมันเหล่านั้นไปประดิษฐานต่อเข้าแล้วนำไปขายได้ในราคาสูง ศิลปินผู้นั้น เป็นโจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหาย อ้างว่าสิทธิของตนในฐานะศิลปินของตนถูกละเมิด จำเลย คอสู่ว่า โจทก์สละกรรมสิทธิในภาพสีน้ำมันนั้นแล้ว ศาลวินิจฉัยว่าโจทก์ในฐานะศิลปินเจ้าของ ภาพยังคงมีกรรมสิทธิอยู่เสมอในอันจะห้ามมิให้ผู้อื่นนำภาพของโจทก์ไปเพื่อประโยชน์ใด ๆ อันโจทก์ มิได้ยื่นขอมกวย และแม้ว่าโจทก์จะสละภาพเหล่านั้นก็เป็นเพียงสละกรรมสิทธิหาได้สละกรรมสิทธิ ค้วยไม่ รายละเอียดโปรดดูอานันท์ ทรัพย์วิเชียร, "สิทธิในศิลปกรรมของศิลปิน" บทบัญญัติ 20 (มกราคม 2505) : 55.

ความคุ้มครองในประเทศโดยกฎหมายภายในประเทศบ้านอนุสัญญาที่จริงอยู่ แต่บทบัญญัติแห่งกฎหมายก็ดี ข้อกำหนดแห่งอนุสัญญาที่ดี เคลือบคลุมและมีได้ให้รายละเอียดมากนัก อนึ่งเมื่ออนุสัญญาระหว่างประเทศ ว่าด้วยความคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม ณ กรุงเบอร์น ค.ศ. 1886 (The Bern Convention of 1886) อันเป็นอนุสัญญาที่สำคัญและมีประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลกเป็นภาคี จะได้ให้ความคุ้มครองไว้ในตัวเองเกี่ยวกับวรรณกรรม แต่ว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับศิลปกรรมสาขาจิตรกรรมและประติมากรรมมีอยู่เพียงเล็กน้อยและจุดประสงค์อันแท้จริงแห่งอนุสัญญาก็คือ ป้องกันการคัดลอกก๊อปปี้และการโฆษณาเท่านั้น ซึ่งสำหรับทางบ้านวรรณกรรมก็นับว่าเป็นการคุ้มครองที่ดีและเหมาะสม แต่ทางบ้านจิตรกรรมและประติมากรรมแล้วโดยสภาพแห่งศิลปกรรมการคุ้มครองเพียงเท่านั้น หากทำเป็นการเพียงพอไม่ อย่างไรก็ดีโดยผลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้วิทยุโทรทัศน์ประการหนึ่ง และโดยผลของความก้าวหน้าในด้านความคิดเห็นในวิชากฎหมายอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้บทกฎหมายโดยทั่วไปและโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหประชาชาติหันมาหาช่องทางพิจารณาให้ความคุ้มครองสิทธิในทางศิลปกรรมของศิลปินให้เป็นธรรมยิ่งกว่าที่เป็นมาแล้วในกาลก่อน เหตุผลสำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ศิลปินนี้ ก็คือ

- (ก) เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาการบ้านวัฒนธรรมอันเป็นผลประโยชน์แก่ส่วนรวมและ
- (ข) เพื่อป้องกันสิทธิของศิลปินในฐานะเป็นสิทธิโดยธรรม

ความคุ้มครองสิทธิในศิลปกรรมของศิลปินที่ได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษโดยสมาคมศิลปินระหว่างประเทศ (International Association of Plastic Arts) อันเป็นสมาคมในเครือขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมของสหประชาชาติ (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization หรือ UNESCO) ได้แก่ เรื่องภาษีเงินได้และภาษีอื่น ๆ ที่เรียกเก็บจากศิลปิน สิทธิของศิลปินในการแสดงผลงานศิลปกรรมทางวิทยุโทรทัศน์ (television rights) "ธรรมสิทธิ" อันเกี่ยวกับการแสดงศิลปกรรม (Droit moral หรือ moral right

in connexion with exhibitings และ "ศิลปสิทธิ" หรือสิทธิของ
ศิลปินในอันที่จะได้ผลประโยชน์จากการขายงานศิลปกรรมต่อจากผู้ซื้อรายแรก ๆ
(Droit de suite หรือ rights on the re - sale of works of art) ¹

2.5.2.2 กรรมสิทธิของผู้สร้างสรรค์ โดยหลักสากลแล้วกฎหมาย
ให้ความคุ้มครองเจ้าของกรรมสิทธิในลักษณะดังนี้ คือ ผู้สร้างสรรค์มีสิทธิที่จะตัดสินใจ
เลือกงานเมื่อเห็นว่างานใดสมควรนำออกเผยแพร่ต่อสาธารณชน มีสิทธิที่จะแสดงว่างาน
นั้นได้สร้างสรรค์ในนามของตน ในกรณีที่มีการนำงานนั้นไปใช้มีสิทธิที่จะไม่ให้ผู้ใดเปิดเผย
นามของตนเมื่อผู้สร้างสรรค์ไม่ประสงค์ที่จะออกนามของผู้สร้างสรรค์และมีสิทธิที่จะใช้นาม
แฝงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนั้น ๆ มีสิทธิที่จะไม่อนุญาตให้คัดแปลงงานของตนจนเสียรูปแบบ
หรือการกระทำใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนและมีสิทธิที่จะยกเลิกงานของตน
ที่ได้นำออกแสดงต่อสาธารณะโดยไม่ต้องใช้ค่าเสียหายต่อสิทธิของผู้มีสิทธิจะนำงานของตนไปใช้ ²

2.5.2.3 กรรมสิทธิได้รับการรับรองอย่างไร ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของ
ประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันเกี่ยวกับเรื่องกรรมสิทธิมี 2 กลุ่ม คือ

(ก) กลุ่มประเทศซึ่งรับรองกรรมสิทธิไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ของตนโดยตรง เช่น
ประเทศฝรั่งเศส

ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นเจ้าของระบบนี้ สิทธิทางธรรมที่ถือว่า
เป็นพื้นฐานของระบบมี 3 อย่าง

1. Droit de divulgation (the right of publication) คือสิทธิของ
ผู้สร้างสรรค์ที่จะตัดสินใจเองว่าเมื่อใดงานของตนควรนำออกสู่สาธารณชน

¹ ธานีทร ทรัพย์วิเชียร, "สิทธิในศิลปกรรมของศิลปิน," หน้า 53 - 54.

² WIPO, WIPO Glossary of Terms of the Law of Copyright and Neighbouring rights, p. 161.

2. Droit de paterriete (right of paternity) คือ สิทธิของ
ผู้สร้างสรรค์ในอันที่จะอ้างความเป็นผู้สร้างสรรค์ในงานที่นำออกโฆษณาสู่สาธารณชนแล้ว
ซึ่งยังแบ่งเป็นสิทธิย่อยออกไปอีก 3 อย่าง ดังนี้

2.1 สิทธิที่จะเรียกร้องให้ชื่อของผู้สร้างสรรค์ปรากฏลง ณ ที่ที่เหมาะสม
ในงานหรือสำเนาจำลองของงานที่ตนเองสร้างสรรค์ขึ้น และมีสิทธิที่จะอ้างความเป็นผู้สร้าง
สรรมันนั้นได้ตลอดเวลา

2.2 สิทธิที่จะหวงห้ามมิให้บุคคลอื่นกล่าวอ้างความเป็นผู้สร้างสรรค์ในงาน
นั้น เช่น ภาพสีน้ำมันที่งานเขียนมีชื่อผู้อื่นว่าเป็นคนเขียน คนมีสิทธิฟ้องร้องเพื่อให้เกิดความ
ถูกต้องได้

2.3 สิทธิที่จะห้ามบุคคลอื่นมิให้ใช้ชื่อของตนในงานที่ตนเองมิได้เป็นผู้สร้างสรรค์
เช่น นาย ก. เป็นจิตรกรรมมีชื่อเสียง นาย ข. นำภาพเขียนที่ นาย ข. เขียนเองแต่ใช้ชื่อ
นาย ก. ดังนั้นนาย ก. ฟ้องนาย ข. ให้แก้ไขเสียได้

3. Droit de respect de l'oeuvre (right of integrity)
คือ สิทธิในการที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้บุคคลอื่น ตัดทอน หรือคัดลอกผลงานเพื่อรักษา
ไว้ซึ่งชื่อเสียง และเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์¹

(ข) กลุ่มประเทศซึ่งมิได้รับรองกรรมสิทธิไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ของตนโดยตรง
เช่น ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา

ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของอังกฤษมิได้บัญญัติหลักแห่งสิทธิทางธรรมหรือกรรมสิทธิไว้
เลย แต่สิทธิอันองเดียวกันนี้ ผู้สร้างสรรค์ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแห่งในทางละเมิด
ในลักษณะ "Breach of Confidence" หรือ "Defamation" หรือ "Passing -
off" เป็นต้น²

¹ คณิง ญาไชย, "หลักทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์," หน้า 67.

² เรื่องเดียวกัน.

ในด้านอนุสัญญาระหว่างประเทศนั้น ปรากฏผลจากประชุมใหญ่ของสมาคมศิลปินระหว่างประเทศ ณ กรุงเวียนนา ว่าควักกฎหมายภายในของประเทศต่าง ๆ แตกต่างกันมากในปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์นี้ บางประเทศก็ยอมรับบังคับได้ บางประเทศก็ไม่ยอมรับนับถือ อย่างไรก็ตาม ในอนุสัญญาแห่งกรุงโรม และอนุสัญญาแห่งกรุงบรัสเซลส์ยอมรับนับถือกรรมสิทธิ์นี้ แม้ว่าศิลปินจะได้รับโอนลิขสิทธิ์ในศิลปกรรมให้ผู้อื่นแล้วก็ตาม ผู้สร้างสรรค์จะมีกรรมสิทธิ์นี้อยู่ในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ในอันที่จะหักทวงมิให้บุคคลใดทำให้เสียรูปทรง คัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงหรือจัดทำประการอื่นอันจะกระทบกระเทือนต่อเกียรติและชื่อเสียงของผู้สร้างสรรค์ ตามอนุสัญญาทั้ง 2 ฉบับนี้ แม้ผู้สร้างสรรค์สิ้นชีวิตแล้ว กรรมสิทธิ์ก็ยังได้รับการคุ้มครองอีกเท่ากับระยะเวลาที่ลิขสิทธิ์ได้รับความคุ้มครอง ส่วนการคุ้มครองและการทดแทนความเสียหายนั้นย่อมเป็นไปตามกฎหมายภายในของแต่ละประเทศที่จะกำหนดขึ้น ¹

สำหรับอนุสัญญาเบอร์นฉบับ Paris Act 1971 ซึ่งเป็นอนุสัญญาซึ่งได้มีการแก้ไขปรับปรุงเป็นฉบับล่าสุดก็บัญญัติรับรองกรรมสิทธิ์ไว้เช่นกัน กล่าวคือ แม้ผู้สร้างสรรค์จะได้ออนลิขสิทธิ์ให้แก่ผู้อื่นไปแล้วก็ตาม ก็ยังมีสิทธิหักทวงมิให้บุคคลใดบิดเบือน คัดทอน คัดแปลง หรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงและเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ ² แม้ผู้สร้างสรรค์จะสิ้นชีวิตแล้ว กรรมสิทธิ์ก็ยังได้รับความ

¹ รายละเอียดโปรดดู ธานินทร์ ทรัพย์วิเชียร, "สิทธิในศิลปกรรมของศิลปิน," หน้า 55 - 56.

² Article 6 bis (1) : Independently of the author's economic rights, and even after the transfer of the said rights, the author shall have the right to claim authorship of the work and to object to any distortion, mutilation or other modification of, or other derogatory action in relation to, the said work, which would be prejudicial to his honor of reputation.

คุ้มครองอีกเท่ากับระยะเวลาที่ลิขสิทธิ์ได้รับความคุ้มครอง¹

สำหรับกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทย ได้ยอมรับรองธรรมสิทธินี้บ้างเหมือนกัน ดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 15 วรรค 4 ความว่า "ในกรณีที่ได้มีการโอนลิขสิทธิ์ไปแล้วตามวรรคสอง ผู้สร้างสรรค์ยังมีสิทธิโดยเฉพาะที่จะห้ามมิให้ผู้รับโอนบิดเบือน คัดลอก กัดแปลง หรือทำโดยประการอื่นเท่างานนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์" ข้อนี้เป็นการบัญญัติรับรองธรรมสิทธิเพียงข้อเดียวที่กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยยอมรับรอง หากผู้ที่ได้รับโอนลิขสิทธิ์กระทำตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ผู้สร้างสรรค์มีสิทธิที่จะห้ามมิให้กระทำต่อไปได้

2.5.2.4 อายุการคุ้มครองธรรมสิทธิ ในประเทศต่าง ๆ ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นที่รู้จักกันโดยชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิทางศิลปกรรม ผู้สร้างสรรค์สงวนรักษาสิทธิเหล่านี้หลังการโอนสิทธิทางเศรษฐกิจแล้ว กฎหมายโรมันมีหลักการในลักษณะใกล้เคียงดังที่กล่าวนี้โดยถือว่าธรรมสิทธิเป็นสิทธิที่มีอยู่ตลอดชีวิตและไม่สามารถโอนกันได้

¹ Article 6 bis (2): The rights granted to the author in accordance with the preceding paragraph shall, after his death, be maintained, at least until the expiry of the economic rights, and shall be exercisable by the person or institutions authorized by the legislation of the country where protection is claimed. However, those countries whose legislation, at the moment of their ratification of or accession to this Act, does not provide for the protection after the death of the author of all the rights set out in the preceding paragraph may provide that some of these rights may, after his death, cease to be maintained.

เมื่อธรรมสิทธิเป็นที่รู้จักกันในระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศซึ่งใช้ระบบกฎหมาย
แองโกล - แซกซอน ธรรมสิทธิจะถูกจำกัดระยะเวลาการคุ้มครองโดยพยายามกำหนดไว้
ในกฎหมาย (แต่ไม่สำเร็จ) สิทธิเหล่านี้ต้องสิ้นสุดลงพร้อมกับความตายของผู้สร้างสรรค์
เงื่อนไขการบังคับใช้สิทธิเหล่านี้มีอธิบายไว้ในกฎหมายด้วย

ในบางประเทศสิทธิเหล่านี้ไม่ได้กำหนดไว้แจ้งชัดในกฎหมาย เมื่อผู้สร้างสรรค์
ถึงแก่ความตาย สิทธิเหล่านี้ไม่มีใครเอาใจใส่ดูแลจากทายาทซึ่งเป็นเจ้าของสิทธิทาง
เศรษฐกิจ (economic rights) ในกรณีที่ไม่มียาทาทตามที่กำหนดไว้ ธรรมสิทธิอาจ
ตกไปอยู่กับเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่บริหารกฎหมายลิขสิทธิ์ซึ่งได้รับการแต่งตั้ง โดยเฉพาะเพื่อการนั้น¹

2.5.2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับธรรมสิทธิในกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทย

ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยฉบับปัจจุบัน ถึงแม้จะบัญญัติรับรองธรรมสิทธิทั้งที่กล่าวมาแล้ว
แต่ก็ทำให้นิติกรายละเอียดในการให้ความคุ้มครองไว้มิ บัญญัติสำคัญประการหนึ่งก็คือ
อายุการคุ้มครอง² จึงมีผู้เห็นกันว่าความบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521
มาตรา 15 วรรค 4³ กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยได้รับรองไว้ลักษณะเดียวและเป็นสิทธิ
เฉพาะตัว (personal right) เท่านั้น ไม่ตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาทไม่ว่าจะเป็น
ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมและมาตรา 15 วรรค 4 บัญญัติห้ามผู้รับโอนเท่านั้น
ดังนั้นตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทย ธรรมสิทธิในกรณีจึงมีอายุแห่งการคุ้มครองเพียงแค
ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์เท่านั้น ตัวอย่างเช่น ขาชอบถึงแก่กรรมแล้ว ลิขสิทธิ์ในหนังสือ
ผู้ชนะสิบทิศตกทอดแกนาง ข. ทายาทนาง ข. โอนลิขสิทธิ์ในหนังสือนั้นต่อไปยังสำนักพิมพ์ ก.

¹ UNESCO, The ABC of Copyright (Paris : UNESCO, 1981), pp.24-25.

² พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้บัญญัติไว้แต่เฉพาะอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์
เท่านั้น คงปรากฏในหมวด 3 มาตรา 16 - 23

³ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มาตรา 15 วรรค 4 บัญญัติว่า "ในกรณี
ที่ได้มีการโอนลิขสิทธิ์ไปแล้วตามวรรคสอง ผู้สร้างสรรค์ยังมีสิทธิโดยเฉพาะที่จะห้ามมิให้
ผู้รับโอนบิดเบือน ตัดทอน คัดแปลง หรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้นจนเกิดความเสียหาย
ต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์"

สำนักพิมพ์ ก. นำเอาหนังสือฉบับไปพิมพ์จำหน่ายโดยดัดแปลง ตัดทอน ตกแต่งด้วยคำ
 ในบทวิพากษ์ของคณาจารย์ใหม่ ทำให้เมื่ออ่านแล้วเกิดความรู้สึกสับสน เสื่อมศีลธรรม ทำให้
 รู้สึกว่ายาชอบผู้เต็มอุปนิสัยเช่นนั้น นาง ข. จะฟ้องสำนักพิมพ์ ก. ให้ห้ามการกระทำดังกล่าว
 ไม่ได้ เพราะธรรมสิทธิคามมาตรา 15 วรรค 4 ไม่ตกทอดแก่ทายาท เพราะเป็นสิทธิ
 เฉพาะตัว¹

¹ ไซยยส เหมะรัชตะ, ปัญหากฎหมายลิขสิทธิ์, หน้า 139.